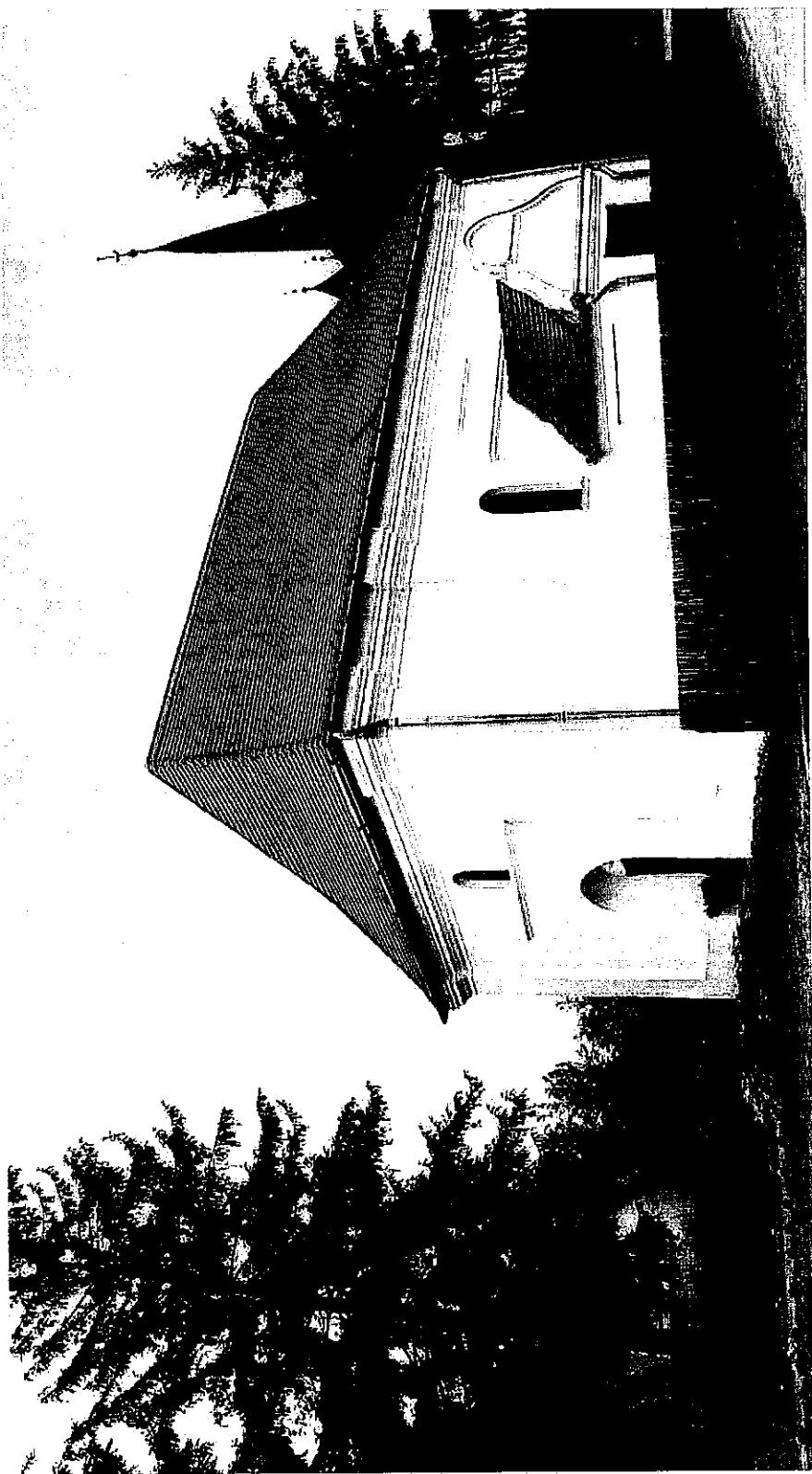

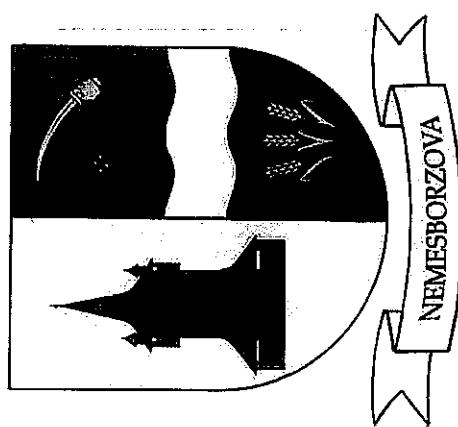
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

NEMESBORZOVÁ

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Nemesborzova bemutatása	5
3. Örökségünk	8
4. Elterő építészeti karakterek bemutatása	14
5. Építészeti Útmutató	18
<i>Telepítés</i>	
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkelyek, tornáco</i> k	
<i>Anyaghazsnálat</i>	
<i>Ajtók, ablakok</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Részletek</i>	
6. Műi példák	31
7. Utcák, terek, parkok	34
8. Hirdetések, reklámtáblák	35
9. Impresszum	36

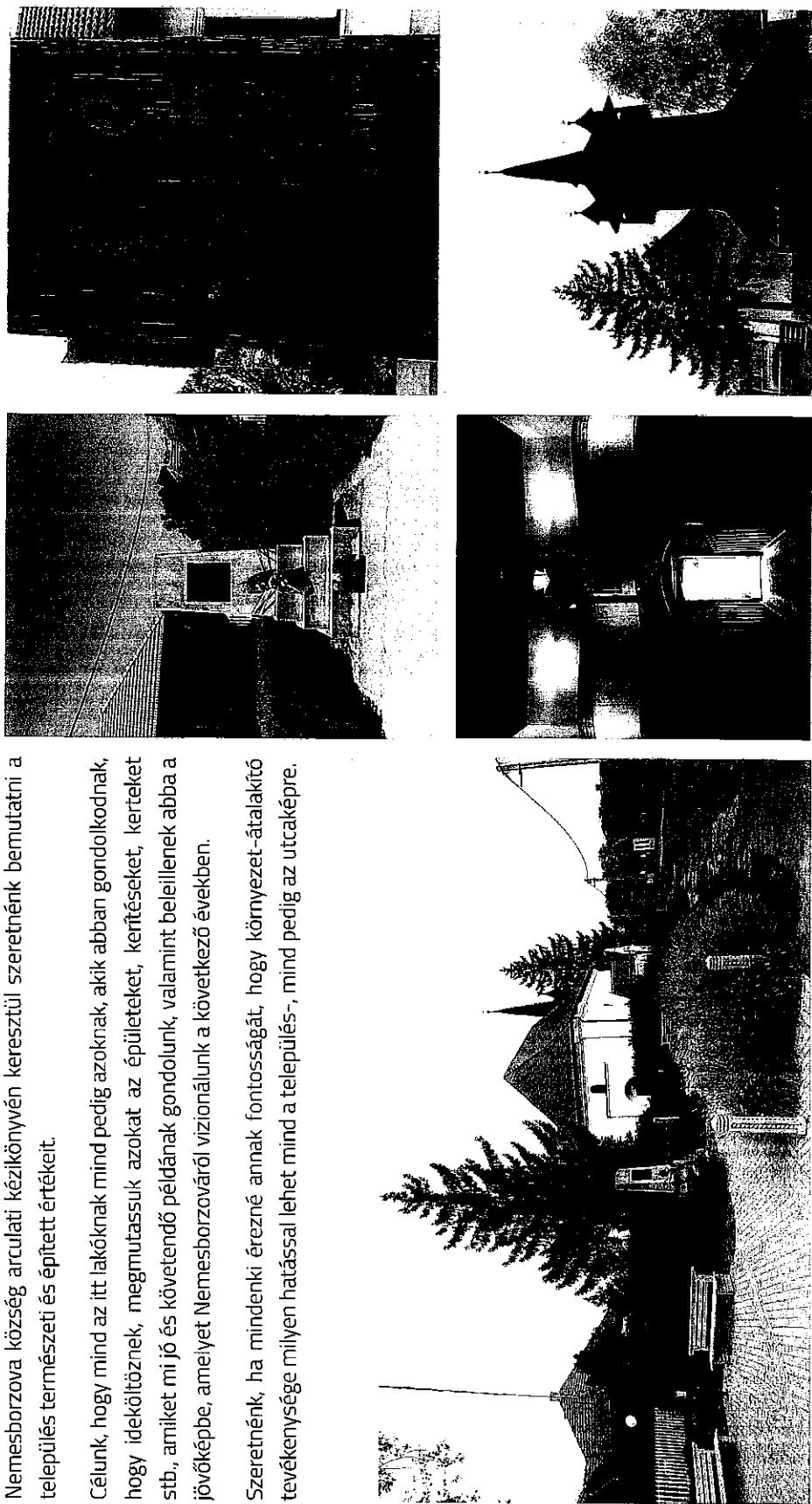

BEVEZETÉS

Nemesborzova község arculati kézikönyvén keresztül szeretnénk bemutatni a település természeti és épített értékeit.

Célunk, hogy minden az itt lakóknak mind pedig azoknak, akik abban gondolkodnak, hogy ideköltöznek, megmutassuk azokat az épületeket, kerítéseket, kerteket stb., amiket mi jó és követendő példának gondolunk, valamint beleírunk abba a jövőképbe, amelyet Nemesborzováról vizonálunk a következő években.

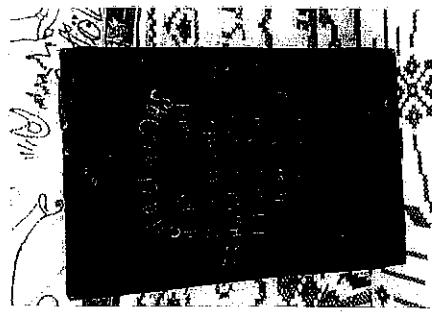
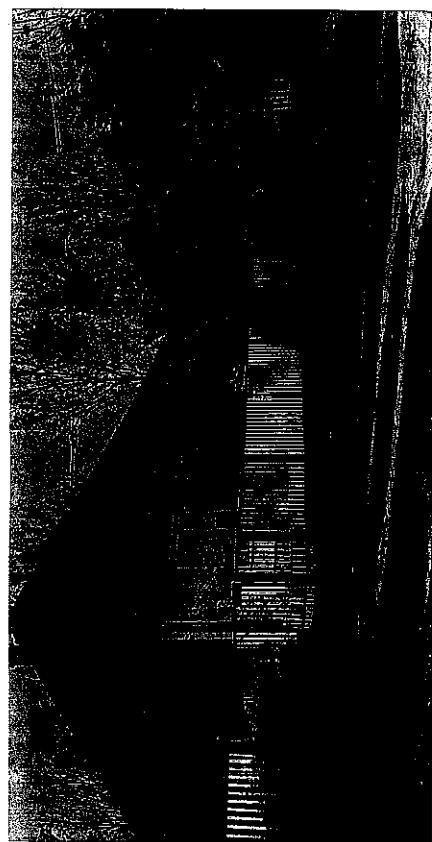
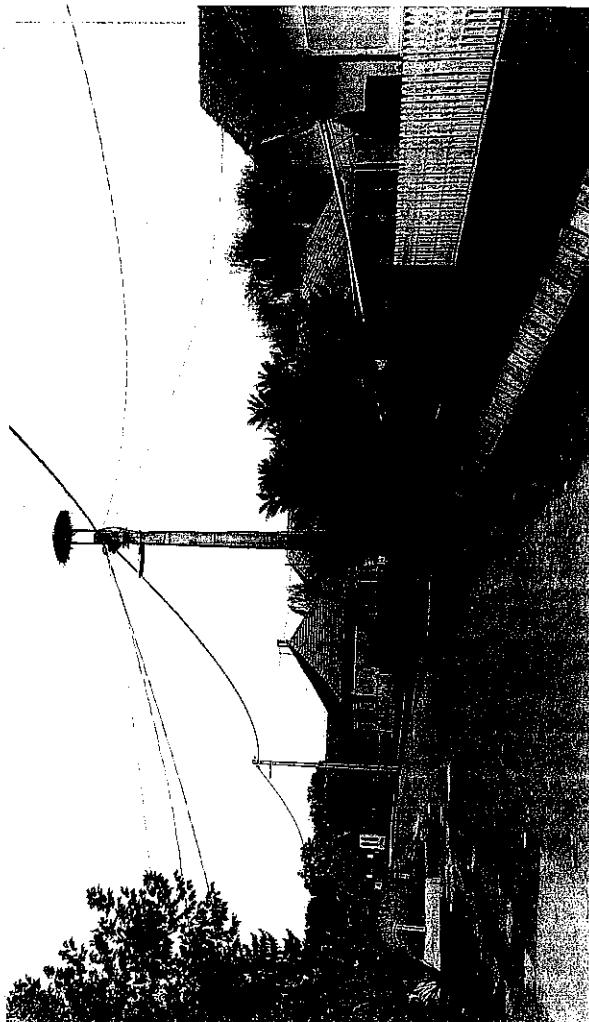
Szeretnénk, ha mindenki érezné annak fontosságát, hogy környezet-átalakító tevékenysége minden hatással lehet minden a település-, minden pedig az utcaképre.

Környezetünk, utca- vagy településképünk esztétikája nem emblematikus épületekkel érhető el, hanem rendezett, egymáshoz színben, homlokzatban, tetőkilakításban illeszkedő építményekkel.

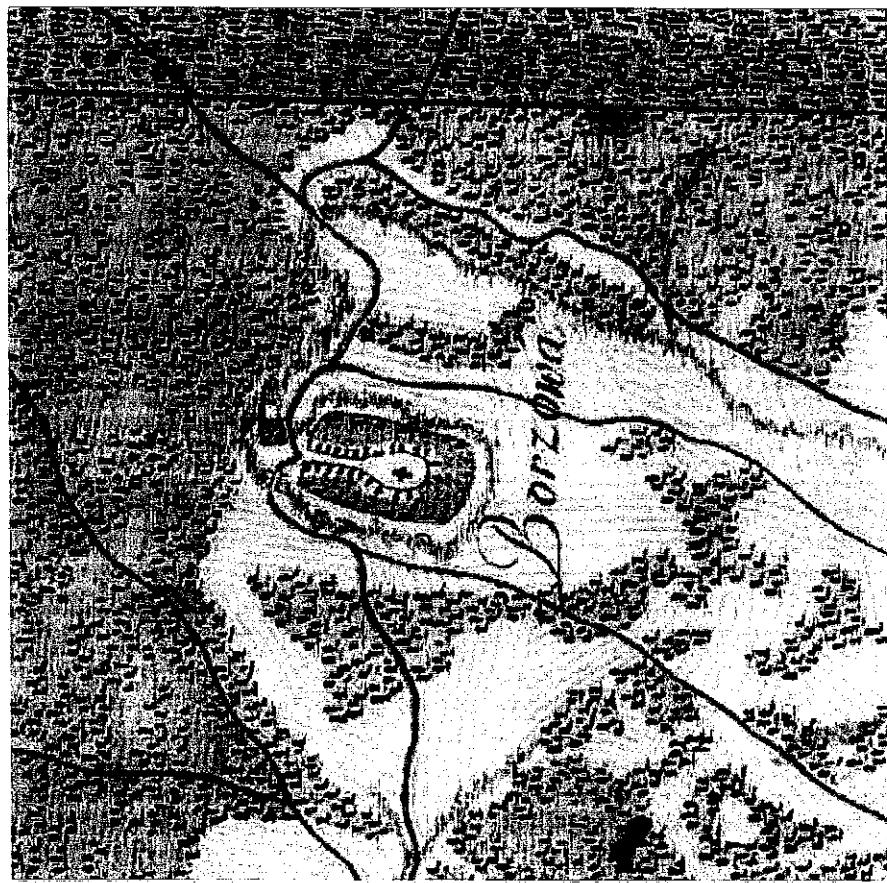
A szabályok közös kialakításával meghatározzatjuk, melyek azok az építészeti, környezeti és kulturális értékek, amelyek követendők Nemesborzován. A településen a térség népi építészetének, a hagyományos épületek bájának, egyedi karakterének megőrzése, újraélesztése nem a múltba, hanem a jövőbe is mutathat. A dokumentum nem lezárt, hanem egy folyamatosan kiegészülő, szemléletformáló kiadvány.

Reméljük, hogy elképzeléseink, értékeink bemutatásával hozzájárulunk a település és összetartó közösséggének jobb megisméréséhez!

NEMESBORZOVA BEMUTATÁSA

2

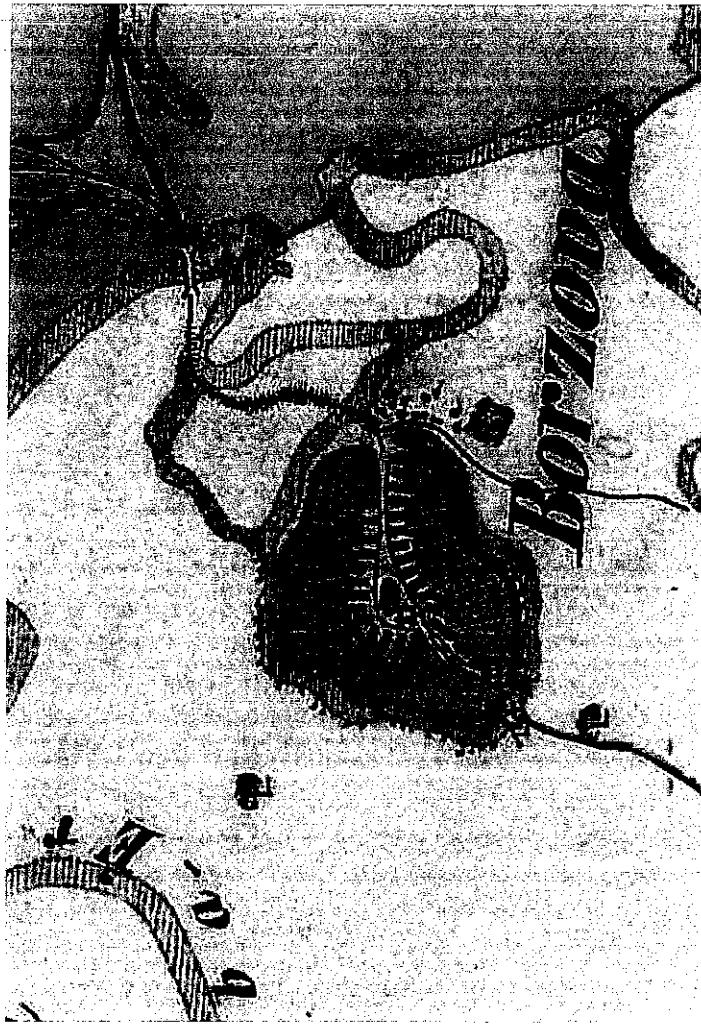
Az Első Katonai Felmérés (1763-1787)

„Hajdán kuriális község volt és érdekes fekvése volt különösen védelmi szempontból. Erdősége vette köri és a község patkó-alakra volt építve, és sánczárral körülvélve, a melybe a Nónoroda patkák vizét vezették bele s csak egy kijárása volt, az éjszakakereti végén épített hidán. A Szamosközön káborjátatáhhadak mégis többször megsaroltaik és 1662-ben a szatmári németek is 200 fűtnyi kárt tettek benne.”

Neve nyírfát jelentő szláv eredetű szóból származik. Ezt is - mint Szekeresi - az 1181. évi cégeányi monostort illető hatátráró oklevélben említi először. A XV. században számos nemes lakta (úgynevezett kuriális, azaz kisnemesi község volt), innen ered nevében a 'Nemes' előtag.

1476-ban Borzovának írták, mint a Borzovay család tulajdonát. 1592-ben az egész községre királyi adományt nyert több kisnemesi család. A falucska hatalmas erdőben bújt meg.

A terület a Túr folyó közelében fekszik, ráadásul sok kis vízfolyása a közelkedés akadályozójává is vált. Jól példázza ezt a II. József rendeletére elköszített katonai felmérés leírása: „A helység nagy részét körülvevő morsár az év nagy részén ritkán szárad ki, következésképpen csak a jelzett helyeken járható... A falu mellett erdő szétszórt, sűrű cserjésből áll... A rétek mocasak... Az utak nagyon sárosak és kátyusak... A mocsaras, erdős terület kicsit távolabbi esett a legfontosabb közlekedési útvonalaktól, részben ez is magyarázza a települések hiányát.

A Második Katonai Felmérés (1806-1869)

Patkószerűen volt körbesáncolva a Nóborda patakkel, ki- és bejárni csupán csak egy hídon lehetett a faluba. Valószínűleg a mai Nemesborzova közigazgatási területét nem tartozott a folyamatosan lakott vidékek közé e mostoha természeti környezet miatt (rendszeresen áradó folyók, mocsarak). A régészsek terepjárásai is ezt erősítik meg, mivel kevés régészeti leletet találtak.

A legkorábbi meghatározható lelet a késő bronzkorból kb. 3500 ével ezelőtti származik. Más leletekből (Méhteleki, Nagyecsed, Tiszabezdéd) tudjuk, hogy két-három ezer évvel korábban is mozgolódtak már itt népcsoportok. Ez a kor annak az időszaka volt, amikor a Balkán felől érkező népeket hatására a Kárpát-medencében is áttértek a föld megművelésére, illetve az állatok tenyésztésére, vagyis a tudatos éléletermelésre. Jellegzetes ennek a népnak a fazekasművesége. Általában kézzel formált tányavak készültek, korongolt edényt csak nagyon kis mennyiségen találtak.

A császárokban dákok és germánok is átvonultak ezen a területen. A népvándorlások korából kb. 500 éve semmilyen leletet nem adott a régészeknek. A tárgyi emlékek ből tudhatjuk, hogy az Árpád-korban és a középkorban laktak a falu környékén. A Mohács utáni időben Nemesborzován változatlanul kisnemesek laktak, jobbágy lakossága továbbra sem volt. Története hasonló volt a szomszédos Mánd községgel.

A császárokban dákok és germánok is átvonultak ezen a területen. A népvándorlások korából kb. 500 éve semmilyen leletet nem adott a régészeknek. A tárgyi emlékek ből tudhatjuk, hogy az Árpád-korban és a középkorban laktak a falu környékén. A Mohács utáni időben Nemesborzován változatlanul kisnemesek laktak, jobbágy lakossága továbbra sem volt. Története hasonló volt a szomszédos Mánd községgel.

A reformáció előtt Mándnak és Nemesborzovának közös plébániája volt, a reformációt követően a falu Mánd filiája volt 1763-ig. Annak ellenére, hogy e kis falu elég jóval volt az ellenség elől –erdő és árok védte- a martalókok és a német helyőrség katonái is feldúlták.

Az árokba - melynek nyomait ma is lehet látni a falu körül - a Nóborda patakkal vízét engedték. A falut körülvevő erdő nagy részét kiirtották.

1669-ben készült Szatmár megyében egy összefűrás, melyben szerepel Nemesborzova is.

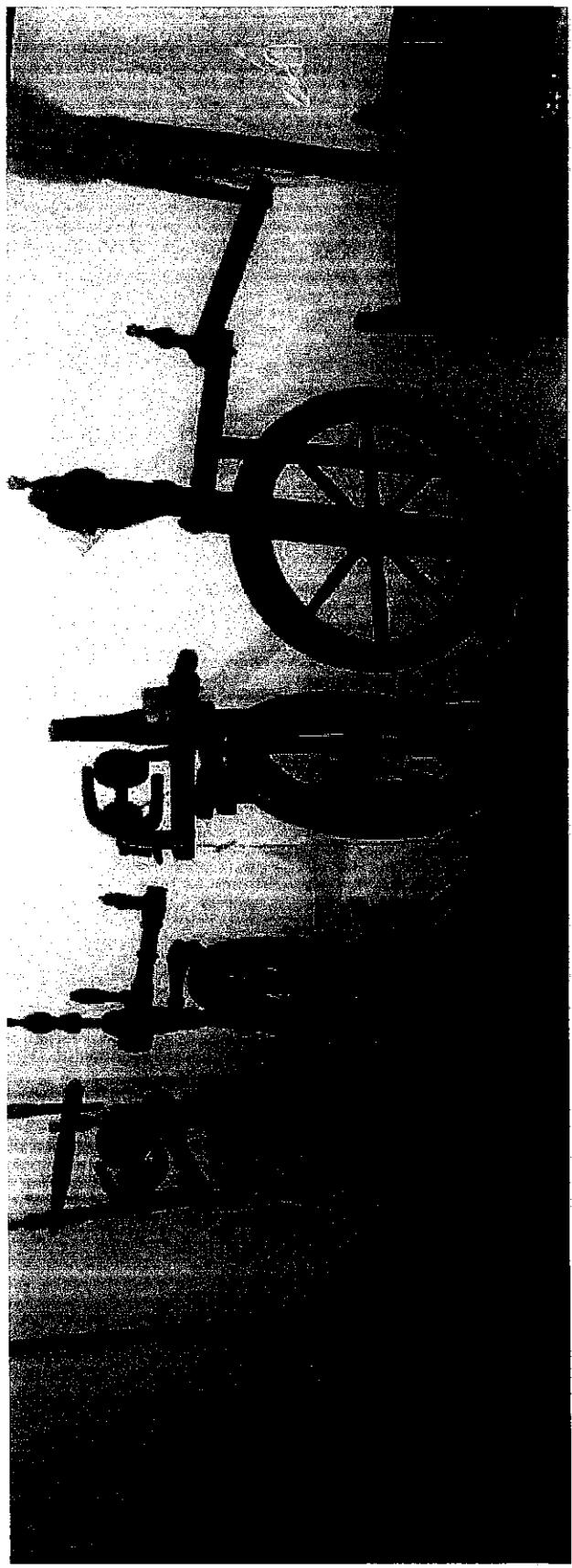
Az 1700-as fejegyzésekben is fellelhető. Ezen jegyzékekben a következő családnevek szerepelnek, melyet ma is megtagálhatunk a faluban: Márthon, Nagy, Horváth, Szabó, Baku.

Az 1703-1706 közötti években a Szatmárt ostromló kurucsergek igencsak megtizedelték a vidék lakóit. Az összefűrás eredménye igen lehangoló és szomorú volt. Ebben rögzítették faluról falura járva, hogy minden károkat szenevedtek, és mennyi föld maradt paragon, hány település pusztult el, hány gazda volt éppen bennük, azoknak mennyi a lábas jószáguk.

A református templomot 1800-1810 között emelték, mely a helyiek szakrális központjává vált. 1830-ban hozzáépítés során tornyot is kapott a vallási épülmény, ezután teljes fényében pompázhatott.

A XVII. századot követően több nemesi család kapott itt birtokrészt. A XIX. században földesurai a Kallós, Erdélyi, Pápay és Mándy családok voltak.

Az, hogy ez a kicsiny falu még él, talán ezeknek a nemes embereknek is köszönhető, akiket a falu neve is magában hordoz- Nemesborzova.

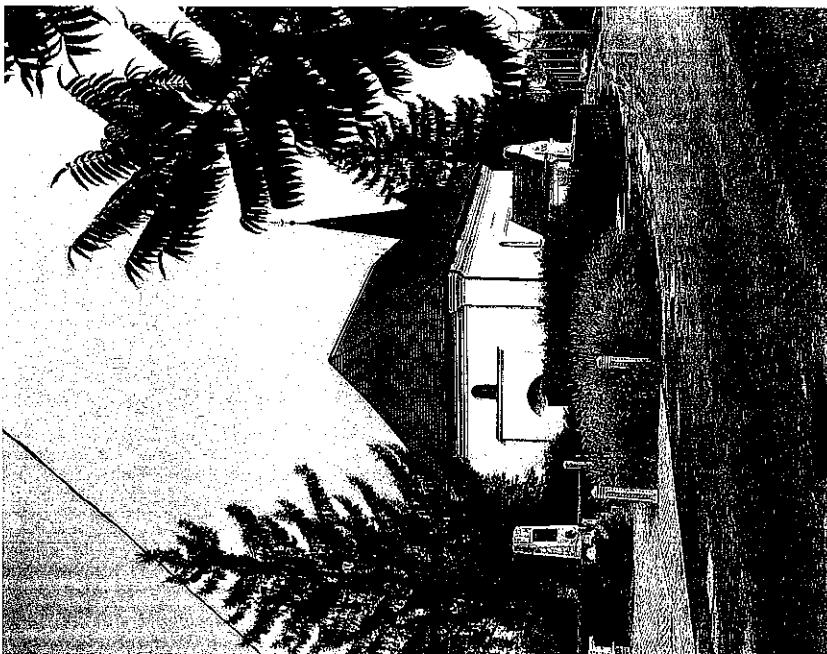
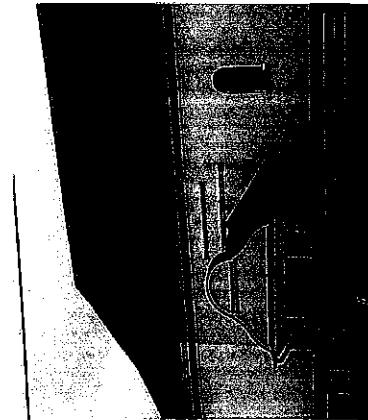
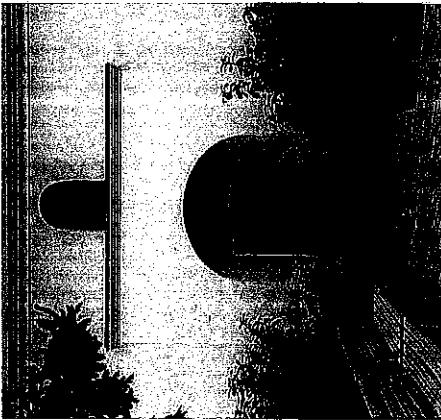
ÖRÖKSÉGÜNK

Református templom

A védett műemlék református templom a maga egyszerűségében is megkapóan szép. A kontybetős, szabandonáló, neobarokk teremtemplomot 1800-1810 között emelték, a mennyezet 1812-re lett kész. 1830-ban megtoldották a templomot, és tornyot építettek hozzá. A tördás nyilvánvalóan a déli előcsarnok építését jelentette. Ugyancsak utólagos munka a főpárkány mintegy 30 cm-es magasítása.

Jellege szerint szabadonálló, klasszicista templom, a XIX. század első évtizedéből.

A közszög főutcájának orsószerűen kiszélesedő középső részén álló, nagyából keletelt és a nyolcszög három oldalával, de szabálytalanul záródó, egyszerű templom. Két bejárata közül az egyik a nyugati, a másik a déli homlokzaton nyílik. A déli bejárat előtt utólag előcsarnokot építettek. A nyugati bejárathoz falvastagítás tartozik. A bejárat nyílás középkori bélletes kapu alapformáját mutatja. A déli bejárat keretelését a déli előcsarnokkal építették. Ablakai félkörívesen zárodnak.

A kontytetős templom homlokzatai lizénás tagolásúak. A déli előcsarnok barokkos, ívelt oromzatú tömlege lizénás-tükörös megoldású. A kontytető hornyolt cserép héjazattal. A szentély vakoata alatt középkori mázastéglá falfelület látszik.

Mennyezete egyszerű tükröboltzat alapformáját mutató famennyezet. Tengelyének keleti végeben olvashatatlan felirat látszik, bal alsó sarkában „1818” sejlik. A déli falon, a Mózes-szék fölött nagybélű felirat olvasható: „Javítva lett 1906 Egeresy Imre lelkész Bakú Mózes gondnok Botos András építő mester által.”

A hullámosan kialakított nyugati karzat középső részén orgonát utánzó cartouche faragás látható, ugyanis a templom orgonával nem rendelkezik.

Berendezései közül a farnennyezet, a faragott, copf-rokokó stílusú szószék, a hangsütő és Mózes-szék 1818-ban készült. A szószék hátlapján felirat: „Alborzovai R SZ. Eklezia Tulajdon költségén Készült die 23. Októb Arno 1818:dk Eszt.”

A Mózes-szék egyetlen nyárfatörzsből lett kifaragva.

Református harangtorony

A ma már a százat is alig elérő lakosú Borzovát inkább – Varga Gyula etnográfus Kismaria-monogrammájának címét kölcsönözte – úgy jellemzettünk, hogy „egy falu az országban”. E falu nevét azonban Európa-szerte ismertté tette az a szerencsés – szerencsében döntés, hogy harangtornyát az országos szabadtéri múzeumba szállították.

Az ott álló torony képe valamennyi katalógusba eredeti helyének negyelölésével szerepel, színei pedig a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum logójává vált. Sezt nem minden magyarországi település mondhája el magáról!

A harangtorony építési idejét egyes kutatók 1680 körül időre, mások 1794-re teszik. Egy másik adat alapján, a templom padlásán hosszú időn keresztül tárolták a torony régi gombját, melynek zászlóján az 1667-es évszám szerepelt.

A torony építéséhez több mint 60 köbméter fára volt szükség, melyből kilenc darab 12 méteres oszlop, gerendák és ferdeámaszok készültek. Alapzatát talpgerendárcs alkotja, melyet 5-5, egymásba lapolt hatalmas gerendából készítettek. Így egy 16 négyzetből álló szerkezet jött létre, és ennek középső, négy négyzetből álló részének csúcsaira, ill. oldalfeléző pontjaira állítottak fel nyolc, valamint a középpontba a kilencedik 12 méteres oszlopot.

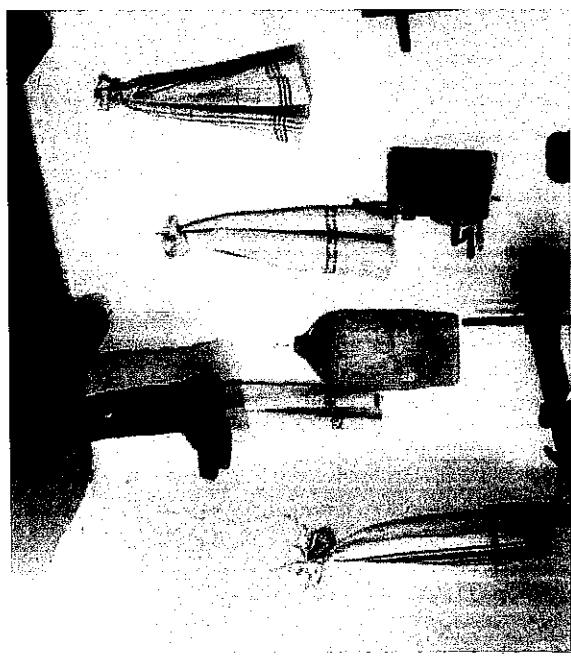
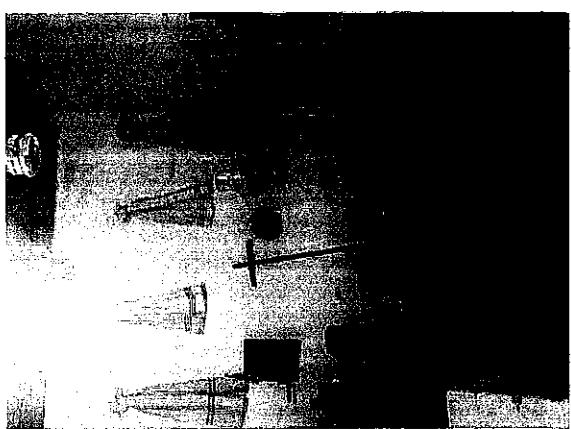
Ez alkotja a torony tözsét. A ferdeámaszokkal és andráskeresztekkel egymáshoz kapcsolt oszloprendet a talpgerendárcs különböző részéhez, ill. az ennek külső peremén álló, mintegy embermagasságú szerkezethez tármasztották ki. A torony szilárdságát fokozza, hogy a lapolásoknál és a csapolásoknál rögzítésére sehol sem alkalmaztak fémből készült szeget, hanem csak a nagy rugalmasságot bíró fraszegékkel erősítették egymáshoz az építőelemeket.

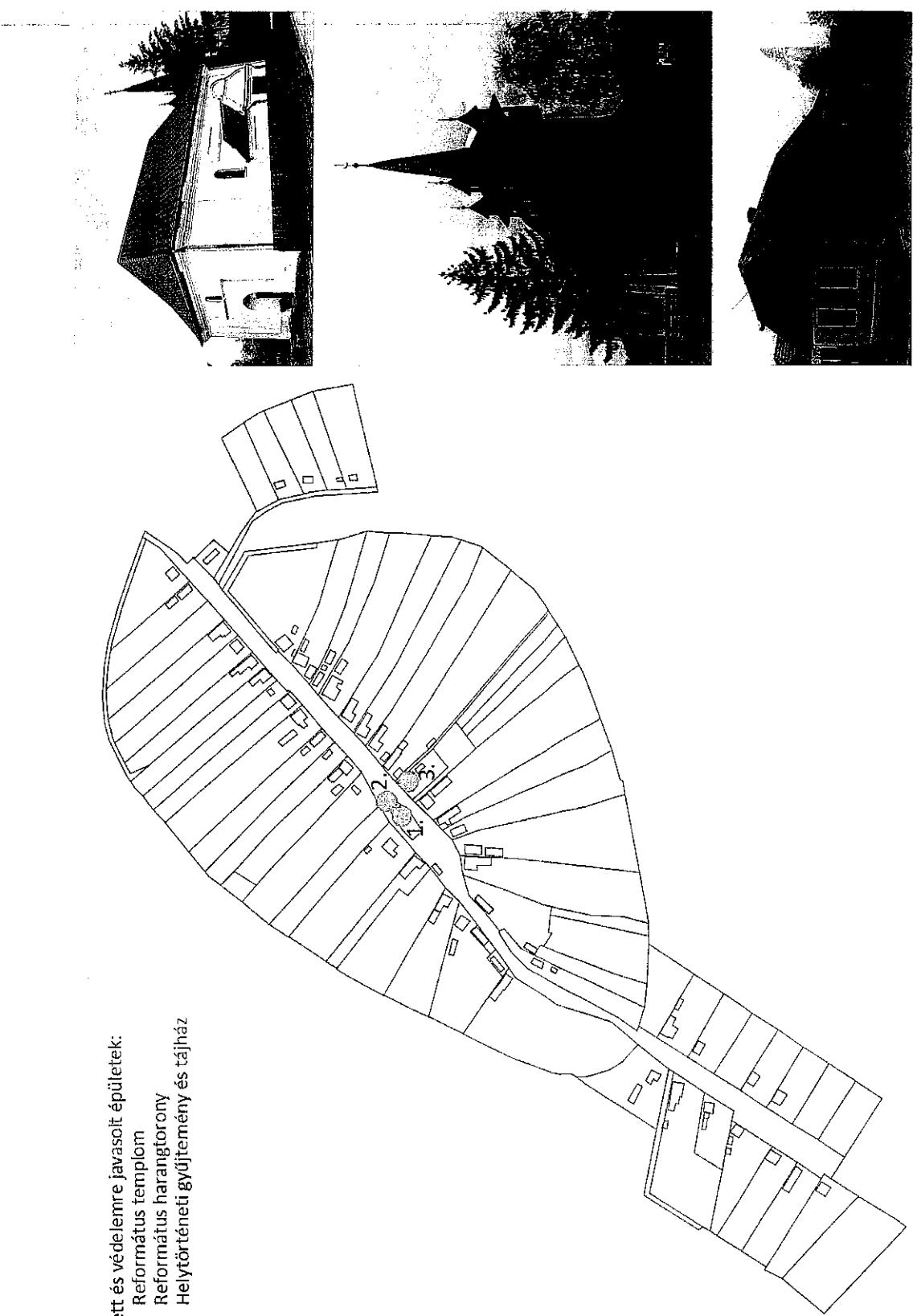
A függőleges oszlopok tetején alakították ki az erkélyt (galériát), melynek konzolosan kinyúló gerendáit könyökfák támaztják alá. Az ezt koronázó karcsú toronyisak császárfája a galéria szintjéről indul; a sisak négy szegletén egy-egy fiatorony áll. A tetőszíkokat fenyőzsindellyel fedték, ehhez hasonlóan a törvet is. A toronyisak csúcsán féhhold és csillagdíszítés látható, a fiatornyokon vörösréz lemezből készült gombok díszítenek.

Helytörténeti gyűjtemény és tájház

A település központjának egyik épületében 2003-ban megnyitott tájház a község hagyományos, XX. század első felénél építkezését reprezentálja. A háromosztatú, deszka tűzfalas, felső csomkakontyos, nyeregtetős, cserép tetőhajzáttal ellátott épület udvari hosszú homlokzata előre a tájházzá alakítás kor széles, függőleges deszkákkból kialakított, redélyivel ellátott terasz (tornács) épült. A nagy rendezvények a ház portáján valósulnak meg, így emiatt két, oldalfalak nélküli, oszlopokon álló, cseréppel fedett szín is épült a portára. A lakóház mögött szabadtéri kempence is található. Az utca felőli nagyszoba és konyha berendezése az 1950-es évek falusi enteriőrjét mutatja: azt az állapotot tára a látogatók elő, amikor már felbomlott a hagyományos paraszti miliő, s teret nyernek a városi hatást tükröző bútorok és díszítőelemek.

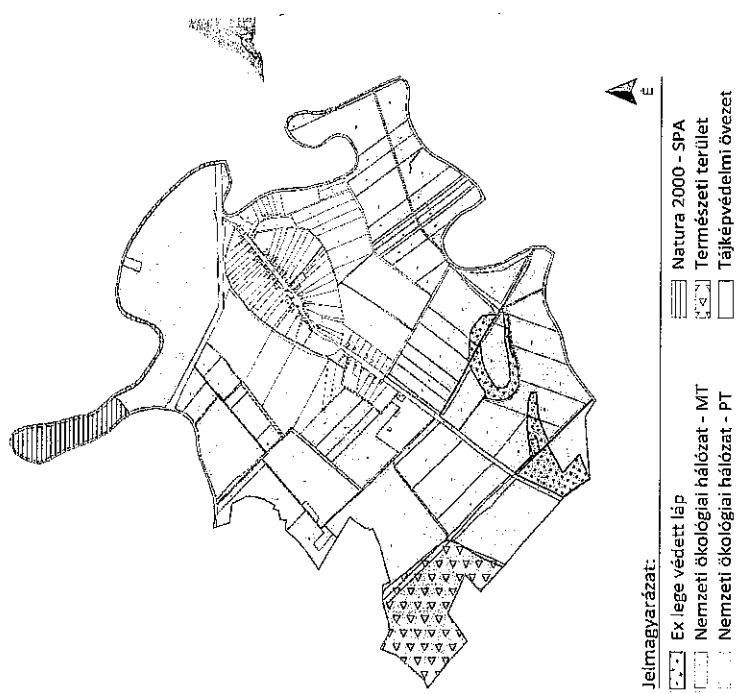
Természeteti értékek

Nemesborzva község természeteti és táji adottságai között több védelemre javasolt érték is szerepel, amelyekhez természetvédelmi kezelési javaslat is készült.

Lápszem a Katholya-háton: A település külterületén, a nagyszekeresi út mellett található a Katholya-háton a lápszem. A közúttól gyomos akácos választja el. Régebben véhettően a Szamos vízrendszeréhez tartozó Csomota egykori medre lehetett. Jelenleg csupán a csapadék biztosítja a vízpótlást. Közvetlen partját rekettye- és fehérfűzes, alatta posványás, némileg csalán, mocsári kutyatej jellemzi. Közöttük sok a sásnőszírom. A nyílt vízfelületű részekben apró békalcense, hékatutaj, vízi mételeyköri és óriás harmatkása található. A lápszem belséjében homogén nádas. (A terület lápként országos védelemre ajánlott.)

Holtmeder a Kallós-tagban: A településtől délre fekszik, patkó alakú, mélyfekvésű, nedves terület, holtmeder. A meder növényzete elsősorban sás és gyéllény. Közük előfordul a ritkább zsombábéksás is. Sok hazai fűz alkotta bokor található a mederben. A patkó északi szárat egy fasor keresztezi, ami főként tajidegen akácfákból áll. A holtmeder déli szárában a vízinövényzet mellett sok fa található. Sok a fiatalkorú hazai fűz és kőrisfaj, a szürke nyár és néhány középkorú kocsányos tölg található itt.

Tölgcsoport Nemesborzva határában: A település északkeleti szélén helyezkedik el. Mélyfekvésű, vizes melyedés, régi meder. Annak a medernek a része, amely korábban a falut teljesen körbevette. A holtmeder szélén idős kocsányos tölg facs sport található (2-3 m törzskerületűek!). A meder ezen részét a közelműltban kimélyítették. Egy kis tó alakult így ki, közepeén egy szigettel, amelyen egy fiatal fűzfa áll. Ez a terület közvetlenül kapcsolódik a védett területekhez (Szathmár-Beregi Tájvédelmi Körzet).

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

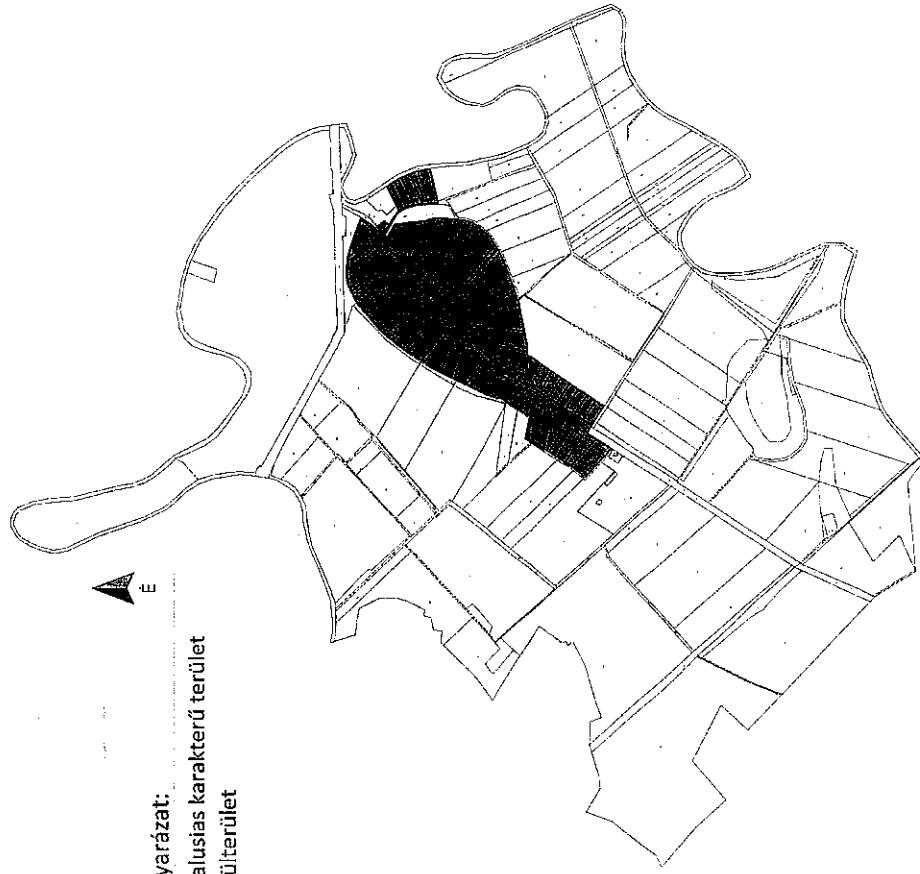
4.

Nemesborzán - az arcuлатi jellemzők tekintetében - két eltérő karakterű területrész különböztethető meg.

A szatmári Erdőháton fekvő község egyutcás, oros, leágazó útfalú. A falu történetében is meghatározó szerepet kapott a Nóborda patak, a település körül kialakult védőszánc. Ez a természetes védelem őrizte meg a jelenkor számára a települést. A belterületi beépített és a még beépíthető területek zöme lakóterület.

A református templom az utca teresedésében épült. Ezen a területen kap helyet a település múltbeli értékeinek bemutatását szolgáló helytörténeti gyűjtemény. A település méretéből és fennmaradt utcászerkezetéből ezt a történeti területet kiemelni nem szükséges. A település lakóterületeinek egészét a falusiak karakterű lakóterület alá sorolva, együtt tekintve szükséges formálni.

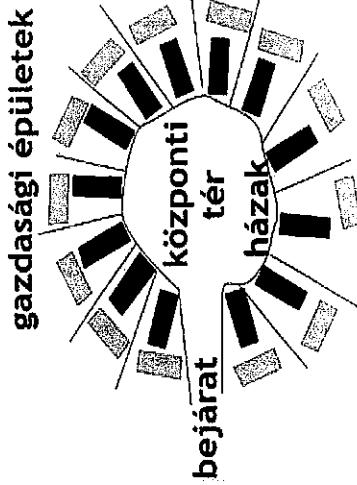
Ugyan Nemesborzán a beépítési vonalak a valamikori patakmeder nyomán nem változtak, de a település az elmúlt században kisebb mértékben terjeszkedett. Így alakult ki a településen áthaladó Fő út mentén – Nagyszekeres irányába – egy újabb beépítésű terület, illetve a település gazdaságát szolgáló ipari-mezőgazdasági telepek részére kialakított terület, mint külterület.

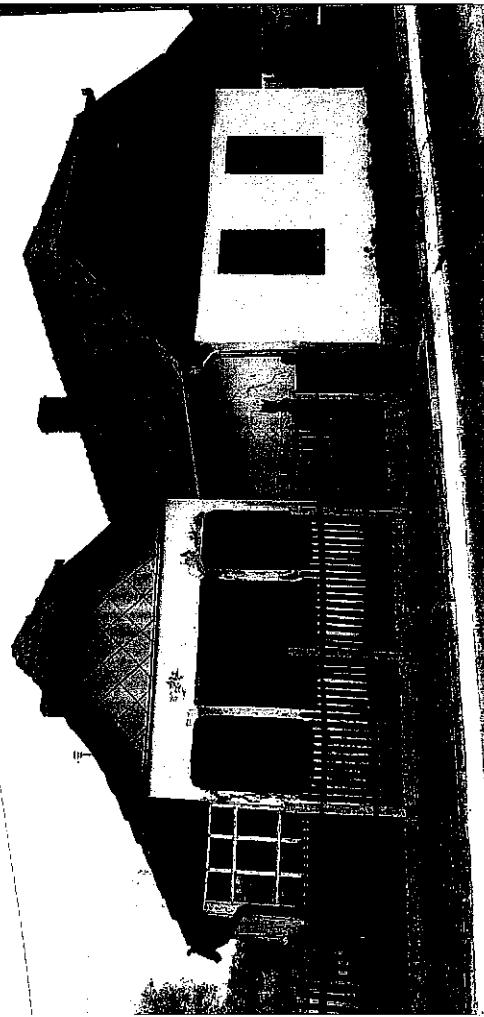
Nemesborzova falusias karakterű településrész

A Nemesborzova lakóterületeinek egészét magába ölelő központi településrészben az útifalu morfológiára jellemző szalagtelkek szorosan zárt egymásutánban következnek. Az utca kontúrját rendszerint az előkerteket záró, áttört kerítések által alkotott térfal adja meg. A lakónegyedekben utcavonalra merőleges tetőgerincsel elhelyezett házak mögött, folytatódagosan (azonos tengellyel) épültek a gázdálkodási és egyéb melléképítmények. A tetőformák változatos képet mutatnak, de a tetőhajlásszög a tájegységre jellemzően 35-45 fok közötti tartományban mozog. Javasolt a szomszédos ingatlanokon meglévő formák figyelembevételével új épületek tervezése során.

A hagyományos épületek homlokzatainak kialakítása egyszerűen tagolt, többnyire világos színnek és sötét árnyalatú nyílászárók kontrasztjával válik hangsúlyossá.

A Körfalu sematikus vázlatá

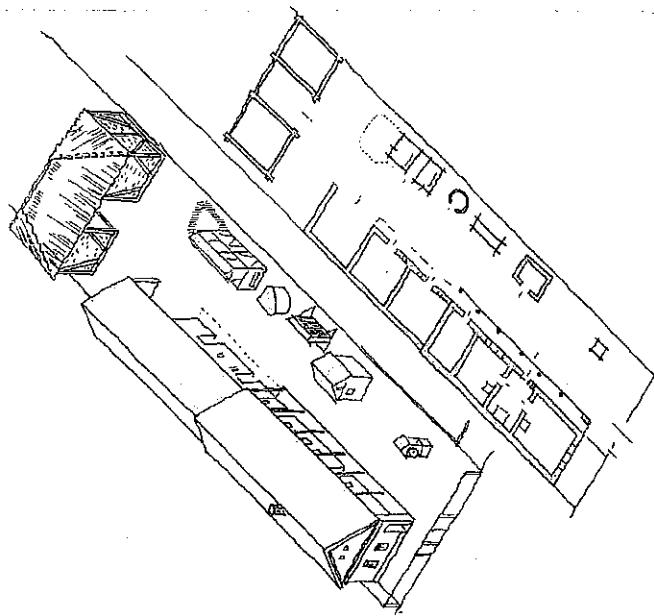

Történeti előzmények bemutatása

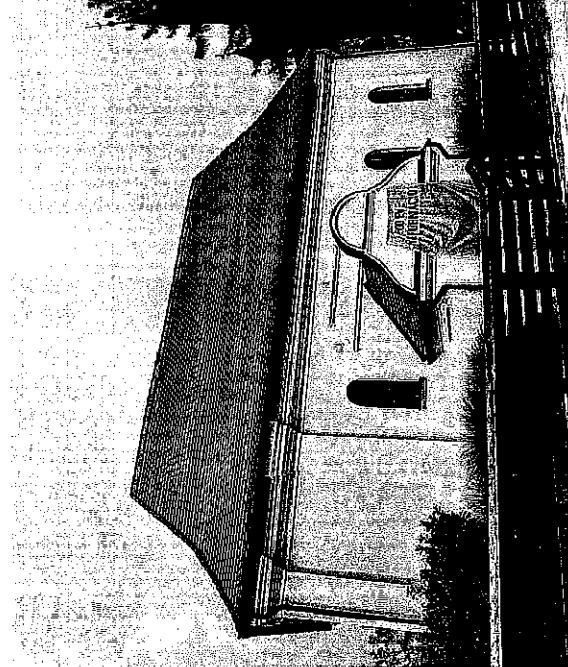
A szatmári Erdőháton fekvő község egyutcás, orsós, leágazó útifalú. A református templom az utca teresedésében épült. Régebben a Náboroda paták hárrom oldalról körül folyt, és csak északkeleti irányból lehetett a falut megközelíteni. Ez a tényező a településnek körfalú jellegét adott, és háborús időben könnyen védhetővé tette. Lakói korábban nemesek voltak, később a középarazszi szint vált jellemzővé. Mindig is a kis lélekszámu faluk csoportjába tartozott.

A faluban a soros elrendezésű szalagtelkek a jellemzők. A templom környezetében a telkek épületei tetőgerincükkel sugarasan a templom felé irányulnak, ezzel körfalukhoz hasonló képet mutatva, ahol a telkek a rajta levő épületekkel egy kerekded tér szélén sorakoznak, a telkek pedig legyező formájuk.

Nemesbarzován	a lakosság
vallását	rendszeresen
gyakorolta,	amelynek
következtében	hamar
kialakultak	az egyházi célu
középületek	a község
	központjában.

A lakóház merőleges telepítéssel nézett az utca felé, hátul pedig gazdasági épület kapott helyet. Az utcaképet a házak oromzatainak ritmusa adta.

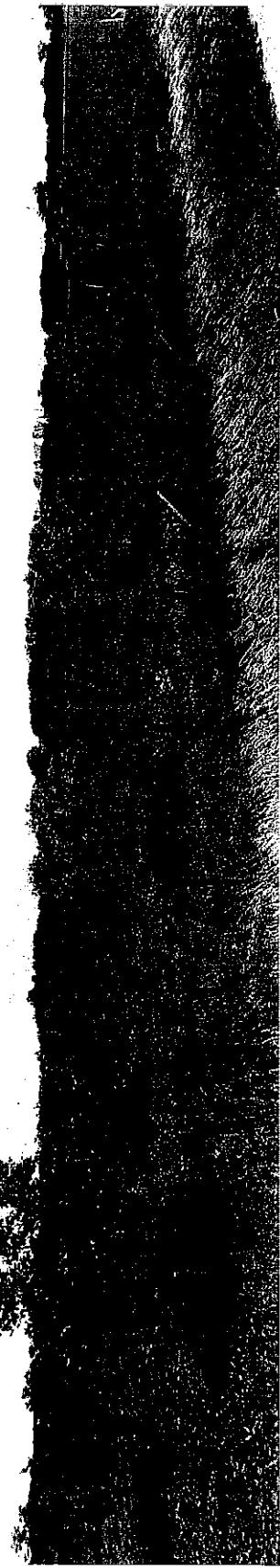
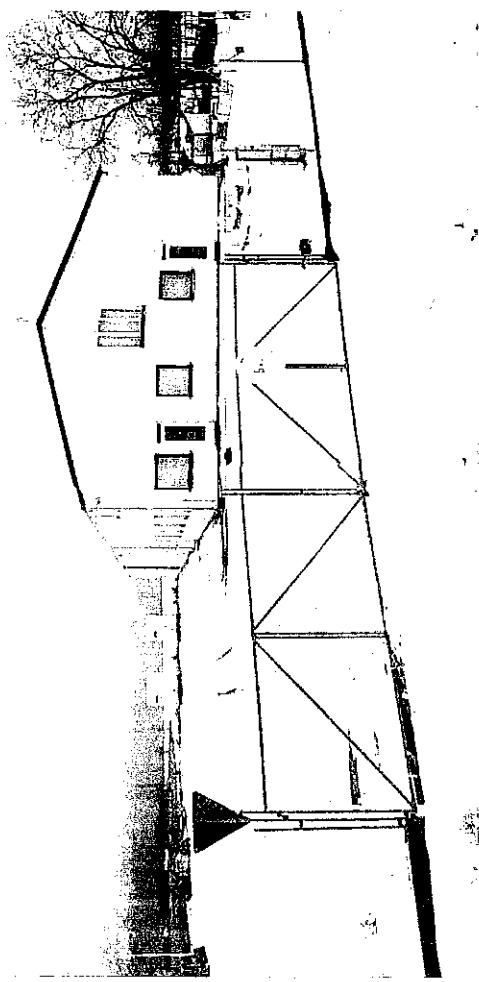

Nemesborzova kültérülete

Nemesborzova körterületén főként mezőgazdasági területeket találunk, szántók, gyeppek, gyümölcsösök és erdők fekszenek a falu környezetében.

A település nyugati határában gazdasági területeket is találunk. Itt áll csarnokszerkezetű épület és a hagyományos falusias karakterhez igazodó gazdasági épület is, az útra merőleges hosszanti elrendezésben.

A gazdasági épületeket célszerű a funkcióhoz igazodva tervezni, nem elvárás például a 45° -os tetőhajlászög, azonban javasolt a nyeregtető, valamint a környezetéből nem túl kírívó, világos színnek alkalmazása.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

5

Az építészeti útmutatóban szereplő ajánlásainkkal nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket, viszont szeretnénk segítséget nyújtani építész és építettő számára, hogy a településen olyan épületeket, épületfelüjításokat valósítsunk meg a jövőben, amelyek elősegítik a település egyedi hangulatának megőrzését.

TELEPÍTÉS

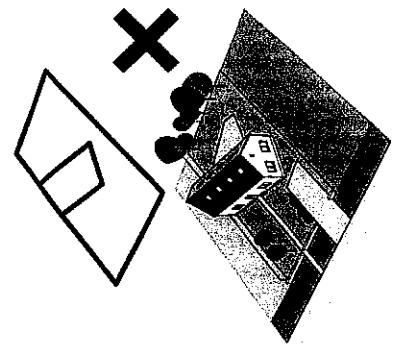
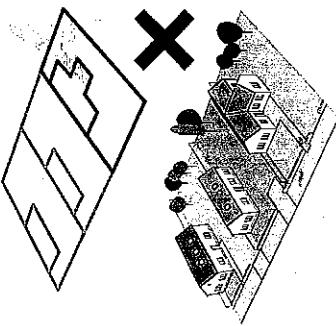
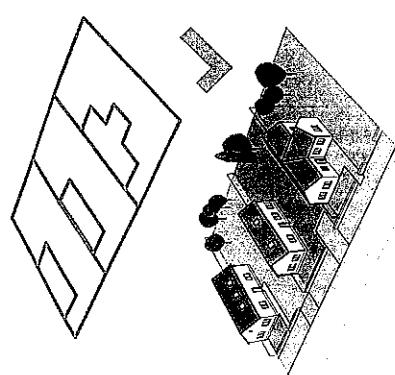
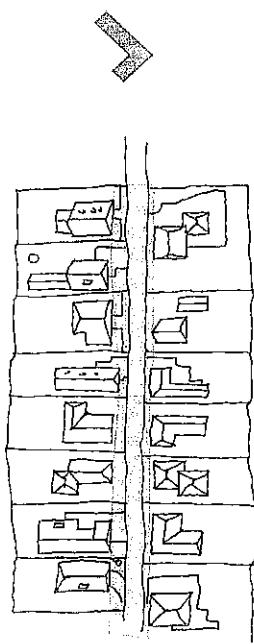
Nemesborzova község teljes területén jellemző az előkertes teleptés, ettől eltérő példákat csak a református templom közvetlen könyezetében fennmaradt népi lakóházaknál látunk.

A házak áttört kerítéseinek vonala alkotja az utca kontúrját.

Nemesborzova településen a lakótelekre az oldalhatáron álló beépítés a jellemző. A lakóház és a gazdasági épületek egymás után felfűzve helyezkednek el úgy, hogy az épületek által meghatározott tengely az utca vonalára merőlegesen áll.

Új ház építésekor javasolt az adott utcában meglévő épületek telepítéséhez illeszkedni.

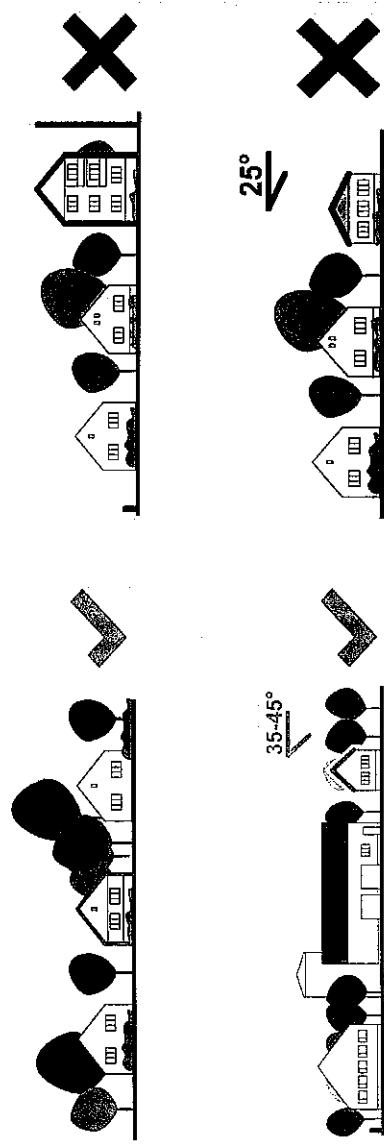
Indokolatlanul elforgathni a jellemző tengelytől, vagy visszahúzni az épületet nem javasolt.

MAGASSÁG

A népi jellegétől őrző településen a hagyományosan egyszintes házak a jellemzők. Ehhez javasolt illeszkedni a továbbiakban is.

A tetőteré bérítésének utcai homlokzatra történő megnyitása nem javasolt.

Településképi szempontból indokolt, hogy a jelenlegi szövetbe újonnan beilleszteni kívánt házak hasonló építménymagasságúval épüljönek, mint a már meglévő épületek.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Nemesborzova központi lakóterületein a meglévő lakóépületek tetőhajlászöge általában 35-45 fok között mozog. Új házak építéskor, felújításkor ügyeljünk arra, hogy azok hasonló tetőhajlászöggel készüljenek, mint a környezetükben lévők.

A közelazonos magasságú, és hajlászögtetők vonala, az egymással szomszédos épületek sorában egységes kontúrt alkot.

TETŐFORMA

A központi lakóterületen lévő tetőformák első sorban az építés kora szerint változóan nyereg, illetve kontyolt nyereg tetők, vagy sátor tetők. A településen találunk még példát a manzár tetőkre is.

Az egységes utcakép kialakításához a szomszédos ingatlanokon lévő lakóházak tetőformájának figyelembevétele javasolt.

A nyereg- és sátor tetők házakból álló utcaképe nem javasolt tördelt, összetett tetőformájú, vagy túl alacsony, „mediterrán” tetőhajlásszögű épületeket telepíteni.

TEREPALAKITÁS

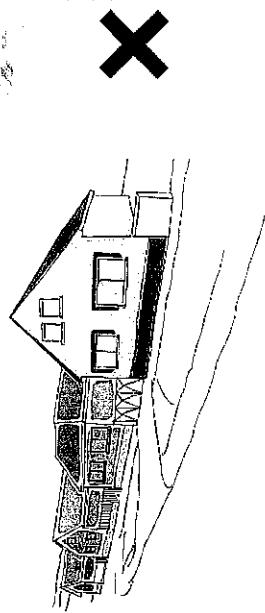
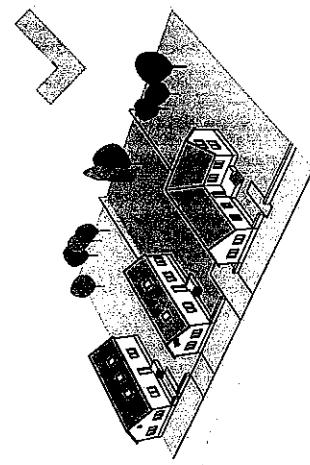
Nemesborzova község értékes környezeti adottságokkal rendelkezik mind természeti környezet, minden épített környezet szempontjából. Ezt a megérvő adottságot mesterségesen szükségtelenül megváltoztatni nem javasolt.

Az épületek telepítésénél ügyelni kell a terépvízszonyok megtartására. Nem megfelelő, ha az épületet mesterséges terepfelültéssel kiemeljük az utca szintjéből.

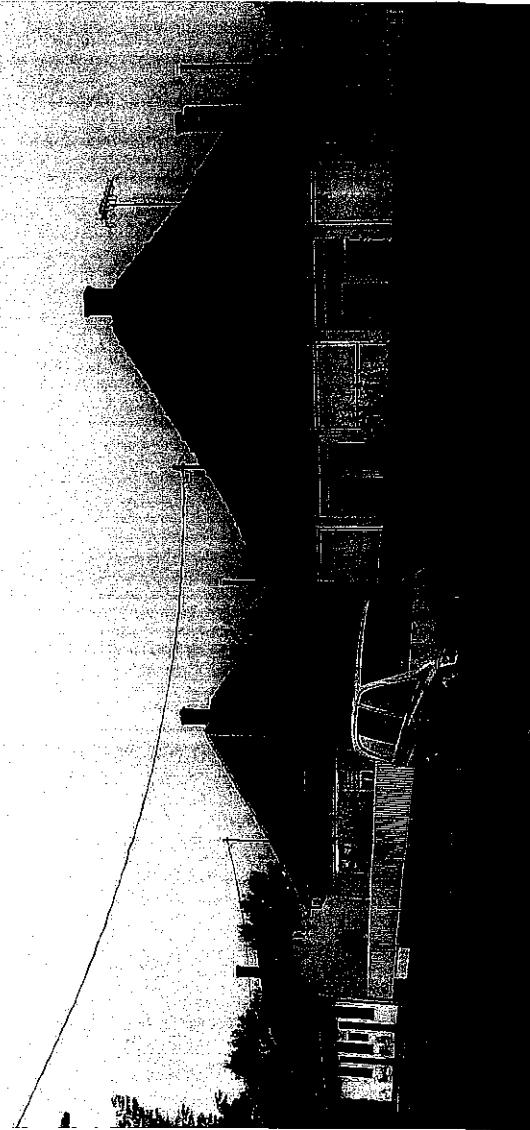
SZÍNEK

Nemesborzova településen a homlokzatok színvilágága jellemzően világos színű.

Új épület kialakításánál, vagy meglévő épület felújításánál is ajánlott a fehér, vagy a pasztellszínnek világos árnyalatainak használata. Kerülni kell a harsány, élénk színeket.

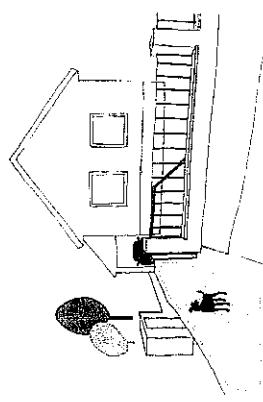

Példák a megfelelő színhasználat által megtérített összhangra.
Javasolt fehér vagy világos tónusú, pasztellszínű vakolat, sötét színű nyílászáró.

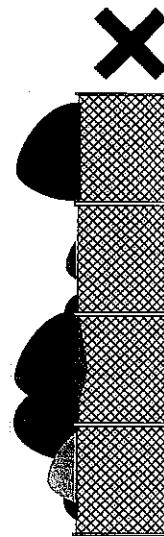
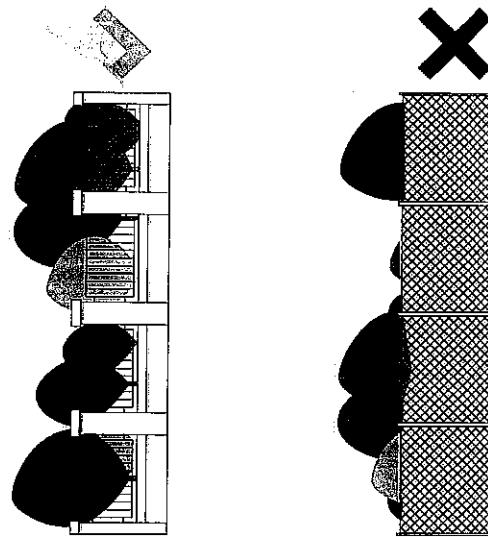
KERÍTÉS

Nemesborzován – egyes kivétellekkel – az előkeretes telepítés jellemző. A telkeket a közterülettől leginkább áttört (főként fémbetétes) kerítések választják el, amelyek összefüggő vonalat alkotnak a házak sorára előtt. Ettől eltérés elsősorban a történeti múltra visszatekintő épületek fából készült, tömör kerítéseinél található.

Új építésnél alkalmazunk az adott utcában jellemző kialakításhoz, valamint a hagyományos, természetes anyagok alkalmazásához.

Kerüljük az előregyártott betonelemekekben épített, illetve a teljesen áttört nád-, vagy drótfonatos kerítést az utcafronton.

Példa a településen jellemző áttört kerítések egysége által megalkotott – utaképileg meghatározó - térfala.

Nemesborzván a lakótelekek zönmét előkert és utcafronti telekhátrón álló kerítés határolja el az utca területétől. A hagyományos fabetétes kerítések főként a történelmi leg kiemelkedő építmények könyezetében találhatóak meg eredeti vagy reprodukált formában.

A lakóingatlanok kerítései között a ma jellemző formák elsősorban a beton lábazatú, fémbetétekkel ellátott, áttört kerítések. Helyenként a fém a termáészetes fa lécbetét váltja fel.

Az elsősorban áttört, függőleges párra, illetve deszka betétekkel kialakított kerítések belátást engednek a lakóingatlanok előkertjeibe, ezzel javítva az utca zöldfelületi arányát.

Javasolt az összhang megtérítése miatt az - utcabútoroknál is megjelenő - anyaghazsnálalban és kerítésformában a telepliséki karakterhez igazodni.

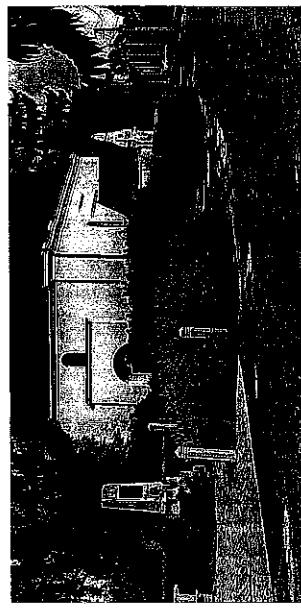
A függőleges osztású léctérítések lehetőséget nyújtanak a népi motívumok megjelenítésére a kerítésekben.

Előkertek, utcák

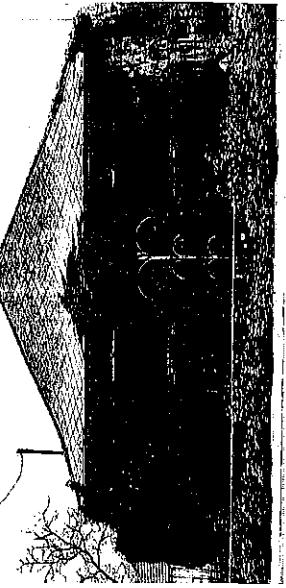
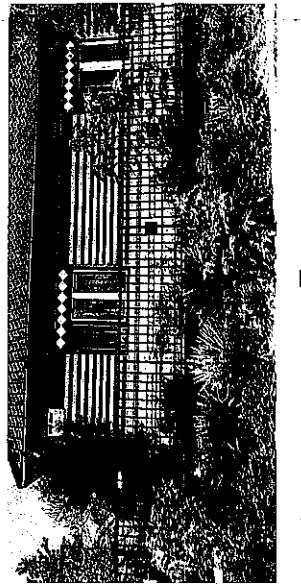
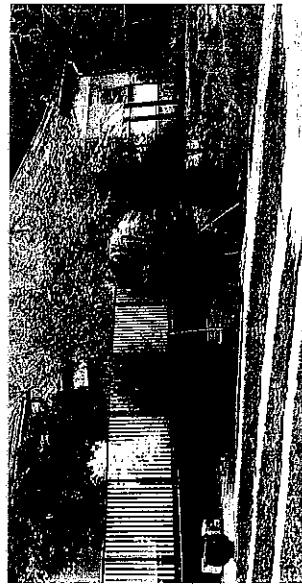
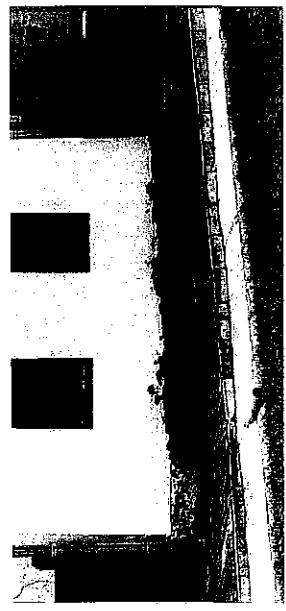

Az előkert az utca és a ház éke egyben átmenet a közösségi tér felől az intim térbe. Településkép szempontjából is meghatározó az utcák, utcai előkertek, közkertek, parkok szép, esztétikus megformálása. A szépen gondozott gyep, virágok nem csak a ház ékei, az egész utcaképet javítják.

Nemesborzován számtalan pozitív példát találunk a ház előtti gondozott kertre. Ahol az utcai burkolatok vagy a telepítés miatt nem marad hely kertet telepíteni, ott is megijennek a növények színfoltjai.

Az előkeretes telepítés és az áttört kerítésforma – ami vizuálisan csak kismértékben határozza le a telek határát – magával hozza az utca és a kert átményeti tereként létrejövő előkertet. Ennek gondos kialakítása jótékonyan alakítja az utca zöldfelületi lefedettségének arányát.

Udvar, pihenőkert, konyhakert

Az udvar a falvak és városok belső telkének, valamint a szörnyánytelepülések magános telephelyeinél az része, amelyen a lakó- és gazdasági épületek állnak és, amelyet ezek az építmények határolnak. A falusi és városi udvarok többsége a középkorban is kerített volt, és kapun át lehetett megközelíteni. Az udvar a parasztsaládok minden napjai életének, gazdálkodásának és ház körül munkákának fontos színtere. Termelő-, tárló- és közlekedőhely. A hagyományos magyar porta részeként életre kelt konyhakert funkciója az idők során átalakult. Napjainkban már a kert a pihenés színtere, ahol a haszonkert mellett a "revitalizációs tér" is helyet kap.

Nemesborzón a jellemző épületrendbe a hártsó - csendesebb - utcakép ileg kevésbé meghatározó traktusban javasolt a pihenő létesítmények elhelyezése, ezzel is biztosítva a zavartalansgot, illetve nagyobb tervezési szabadságot.

A kerben javasolt az éghajlatnak, a táji jellegnek megfelelő növények virágok ültetése.

A falu életében jellemző tárgyak jói illesztethetők a település arculatához és a kertek hangulatához. A képek jó például szolgálhatnak a település karakteréhez illeszkedő kertekhez. A képeket nem a településen készülték.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

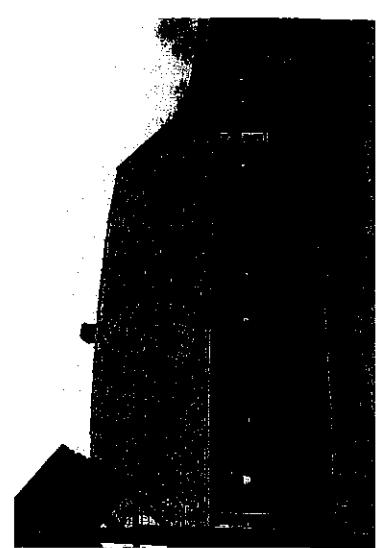
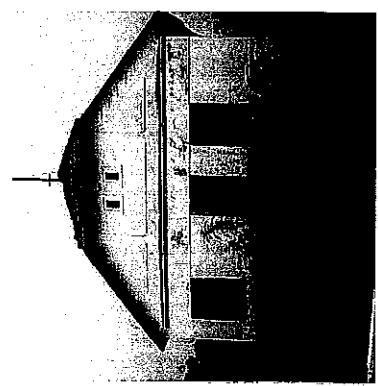
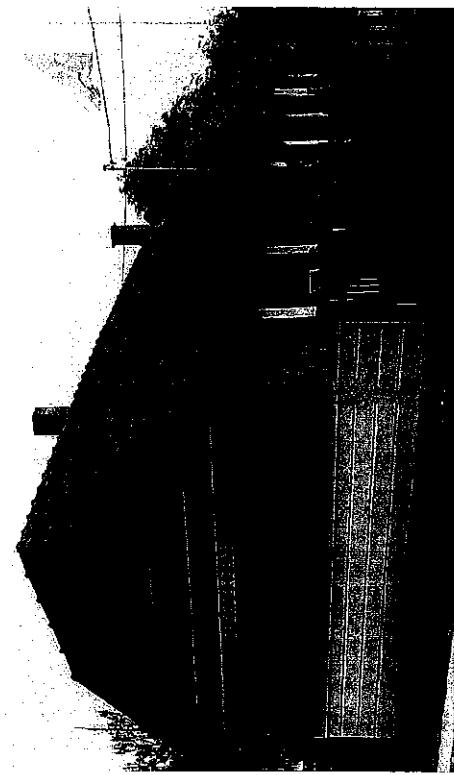
A magyar népi építészet jellegzetes elemei a tornákok. Az ország egyes vidékein változik a megnevezésük (tornác, pitar, gang), anyaghasználatuk, zárdásulk (gerenda vagy boltozat), de változatlan a telken betöltött szerepük.

„Az Alföld nemely vidékén, pl. a tanyrón a szegénység jele volt a tornács hiánya. A tornác leggyorszerűbb változataiban földebe ásott faoszlopok tartották a föléje kiugró tetőt. Általánosan a tornác a ház udvari homlokzatát teljes hosszában végig kísérte”

A mai kor igényei szerint ez a karakterelem átalakult, jelen építészeti kultúra nyomán a fennmaradt tornácock is sok helyen beépítésre kerültek.

Nemesborzova egyedi adottságából fakadóan az épületállomány viszonylagosan nagy arányában maradt fenn hagyományos elrendezésű népi épület.

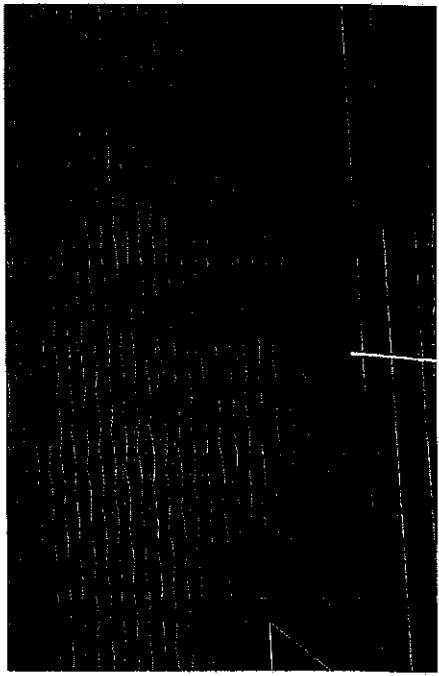
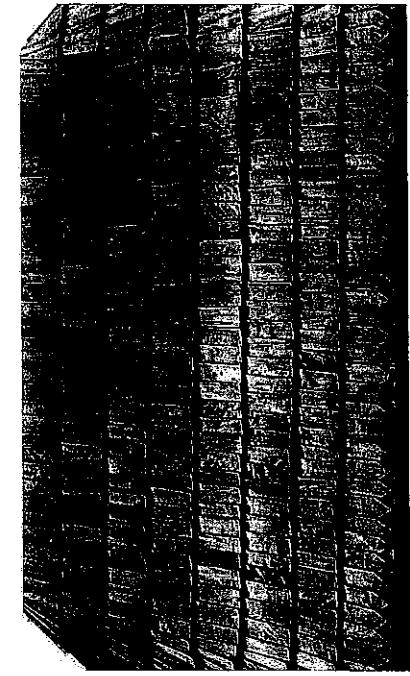
A fennmaradt épületek tükrében elmondható, hogy a lakóházak tornáccai elhelyezkedésük szerint jellemzően oldaltornácock, anyaghazsnálat szempontjából főként falazott pilléres tornácock maradtak fenn. A település központjában álló, Nemesborzova ikonikus népi lakóházának redélyes tornáca, utólagos építőmunka eredménye, de felleslhető a fatornáccos épület egy-egy eredeti példája is a településen.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból javasolt a település épületein megjelenő anyagok cserép, fazsindely és nád használata.

Kerülendő a településképi szempontból káros hullámpala, vagy élénk színű fém hullámlemez. Egy téton ne alkalmazzunk többfélé héjazatit anyagot! A képek nem a településen készültek.

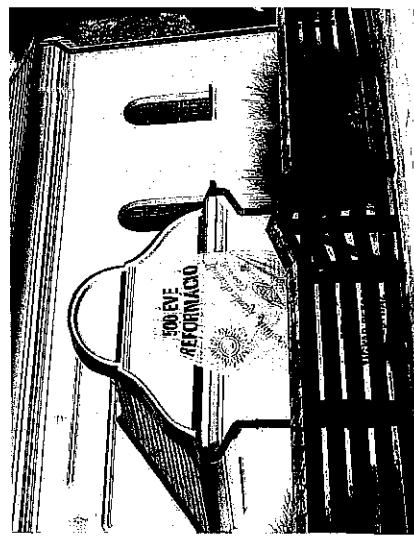
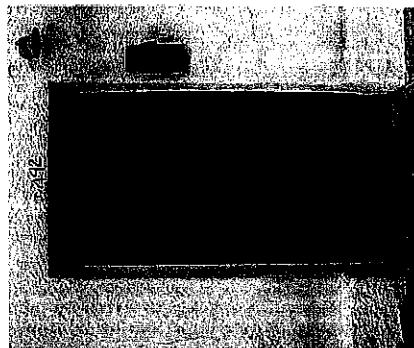
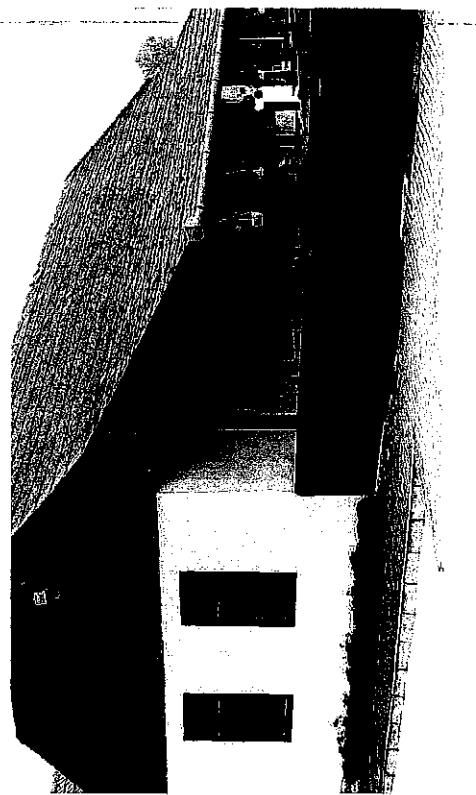
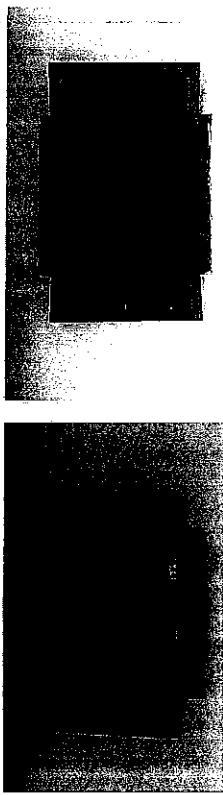

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Nemesborzva községben a fennmaradt, történeti múlttal rendelkező épületeknek csak kis hárnyadánál ismerhető meg az eredeti nyílásforma. A lakóházak homlokzatának hangsúlyos eleme az osztott üvegezésű faablak, mellette a tornác gyakran megnyítsná került az utca felé. (Ezek a nyílások az idők során többségeben nyílászárfókkal, illetve befalazásokkal módosításra kerültek).

A népi építészet minden épületének hangsúlyos eleme az ablak, ami a jelenzően világos színű falazatból, eltérő színűvel kontrastot képezve kiemelkedett. Az épületek árnyékolasására elterjedt a külső tokos, műanyag redőny. Az utcai homlokzaton a fa zsugorítására alkalmazására a kedvezőbb utakép miatt javasolt.

A településen a központi téren kialakított népi jellegű kapuzatok (a református templom és a Tájház épülete köri) szépen példázzák a magyar hagyományok formavilágát.

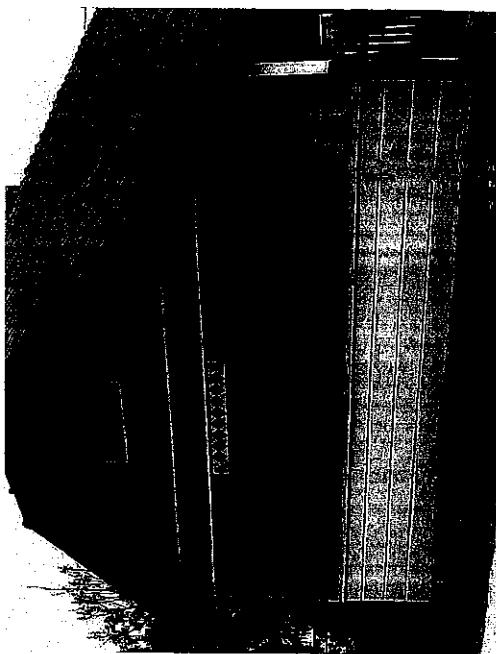

HOMLOKZATKÉPZÉS

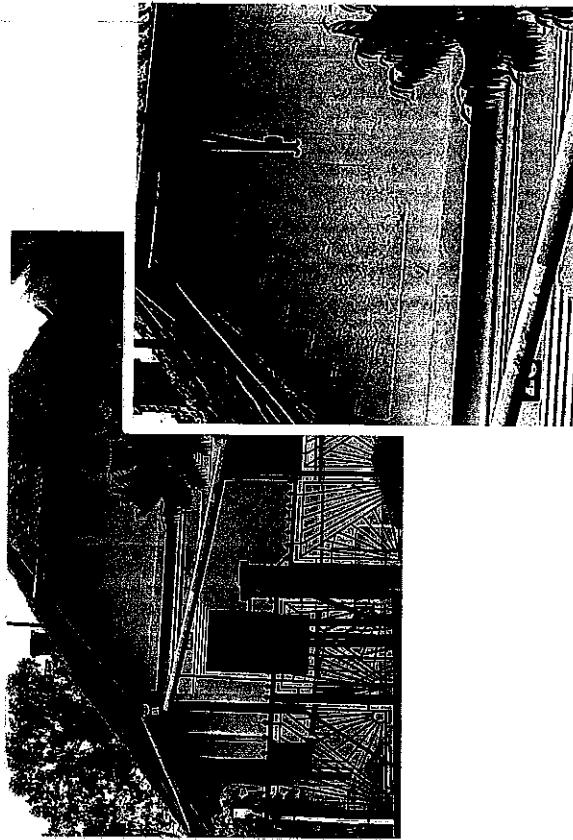
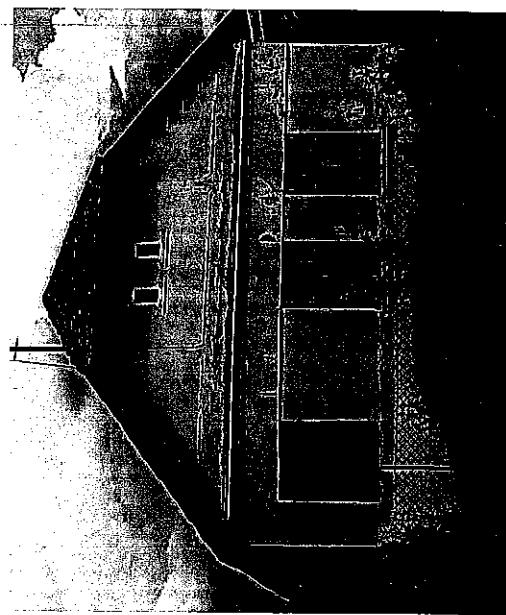
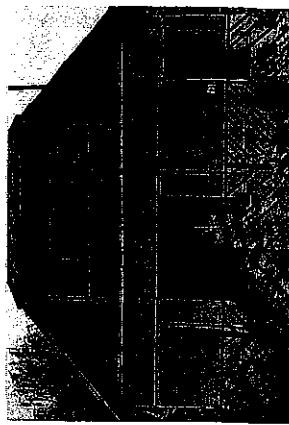
Nemesborzova település

A településen jellemző a lakóépületek – utcafronti – főhomlokzatának vízszintes tagolása osztópárkánnal, illetve az osztópárkány és a nyílások felső síkja között, a ház teljes homlokzatú szélességén végigfutó, valamint a kontyolt nyeregtető vonalában futó vakolatplasztika. A nyílásokat külön keretezés általában nem emeli ki.

A település homlokzatain ugyan a világos színek dominálnak, visszatérő szín még a sárga és annak árnyalatai. Javasolt a világos színű homlokzatszínezés és a nyílászárók sötét színének kontrasztját megőrizni.

Az utólagos beavatkozások során is fennmaradtak a jellemző vertikális és horizontális osztások sematikus vonalai.

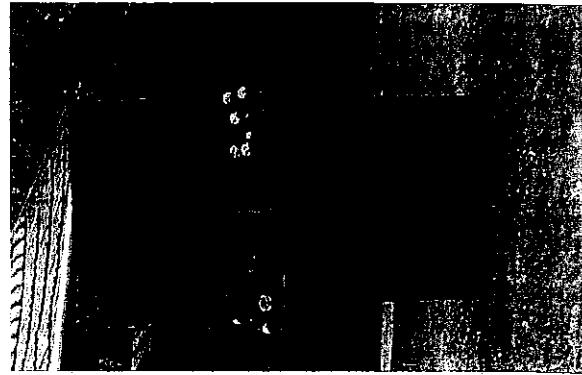
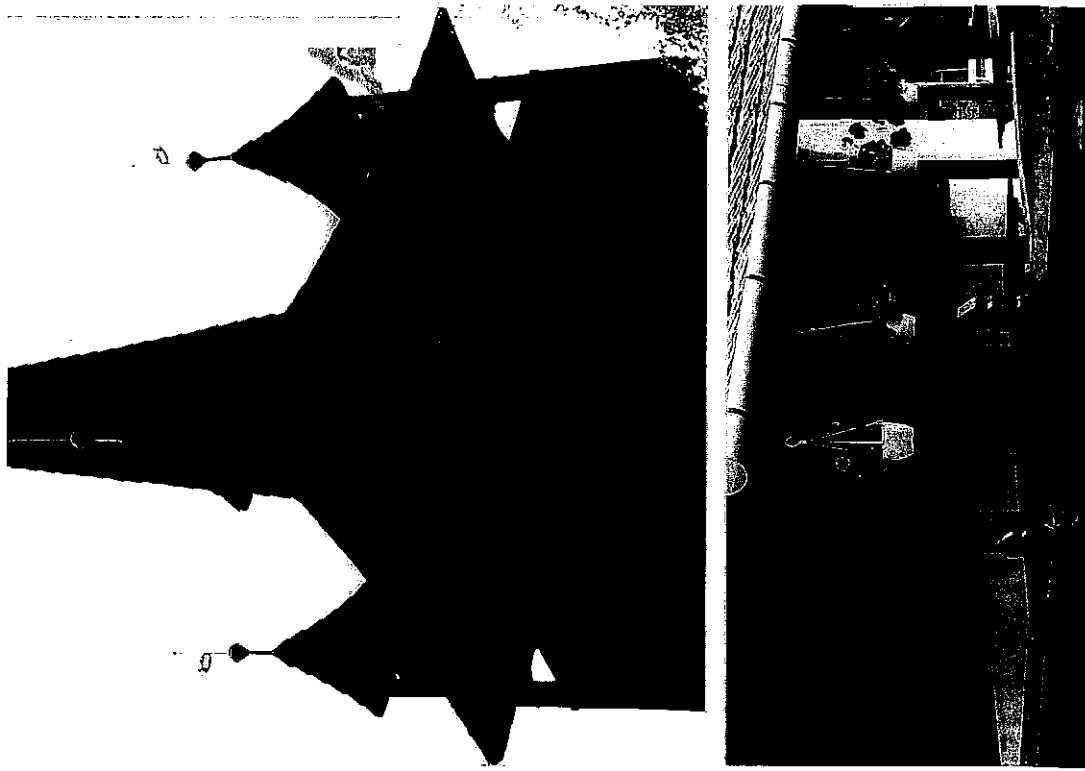
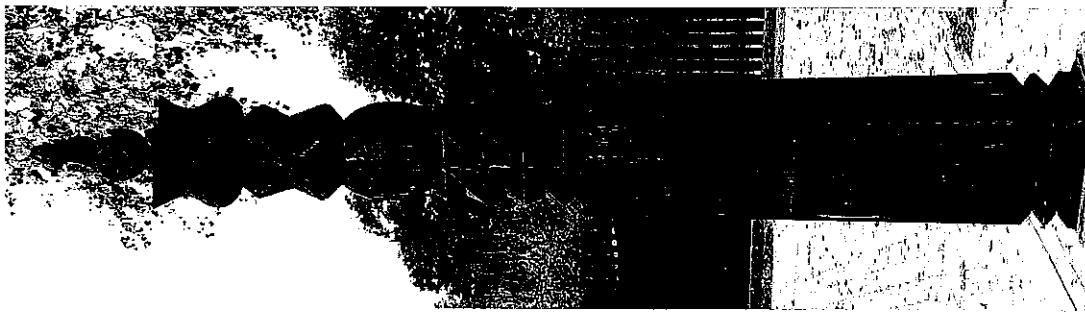
RÉSZLETÉK

Nemesborzva ikonikus jelképévé, és a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum logójává vált fa harangtorony rekonstrukciójának csípkézett fa díszei, vagy fazsindely fedése éppoly kiemelkedő részletei a település arculatának, mint a muskátlis tornác, vagy az udvarok fennmaradt kútjai, homlokzatok vakolatstruktúrált díszítései.

Településképi szempontból lényeges a közterületeken lévő tárgyak igényes részletképzése, amelyből szintén találunk a településen szép példákat.

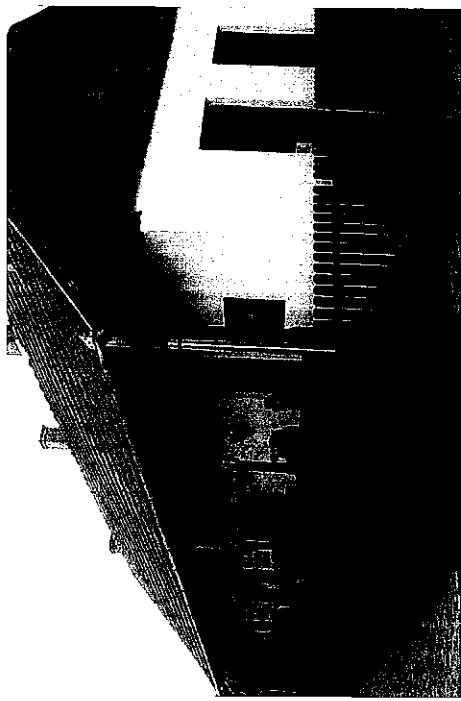
Enen részletek megőrzése, a felújítások, új építések során történő újratárolására komponálása

Nemesborzva község település-arcultati javaslatai között elsőleges szereppel bír.

MAI PÉLDÁK

Régi, népi építészeti karaktert hordozó épületek felújítása, átalakítása.

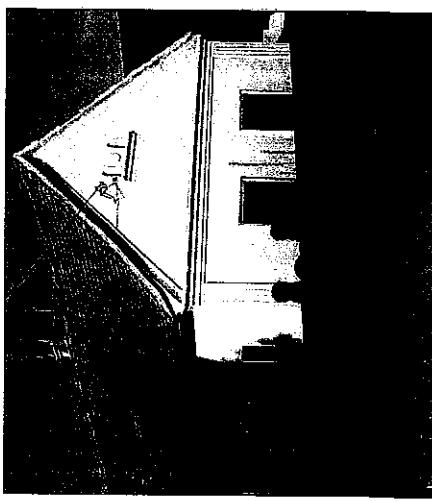
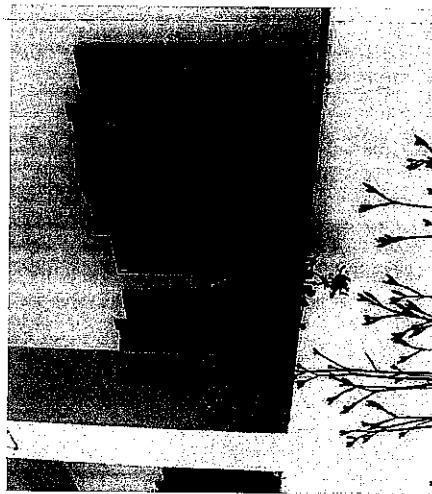
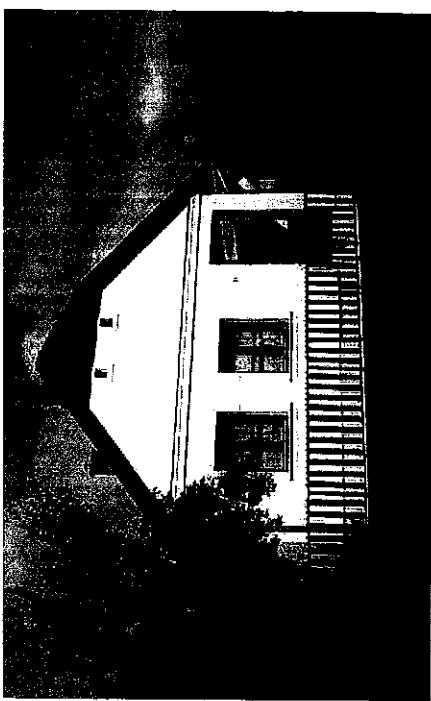

A népi építészeti értéket hordozó épületek felújítása fontos feladat. Nemesbogáza tornácos házainak felújításához számos pozitív példát találhatunk (más településekben), ahol megmutatkozik, hogy a részek és részletek gondos kezelése az egyszerű épületeket is kiemelkedő értékűvé teheti.

Az épületek funkcióval való megtöltése minden esetben elősegíti annak fenntartását. Felújításnál figyejünk arra, hogy az utcai homlokzat karakterétől el distalisidegen ablakot, árnyékolót, de a homlokzati nyílászárót se falazzuk be.

Fontos hogy ne csak az épületet, hanem az egész portát lássuk, mint utcaképi elemet. Az előkert, a kerítés is része az utcát körülvevő térfalnak, azok ápolása fontos eszköz a településkép javításában.

A mai kor igényeinek megfelelő, de a régi karaktert megőrző felújításokra mutatnak példát ezek a más települések képeken szereplő épületek.

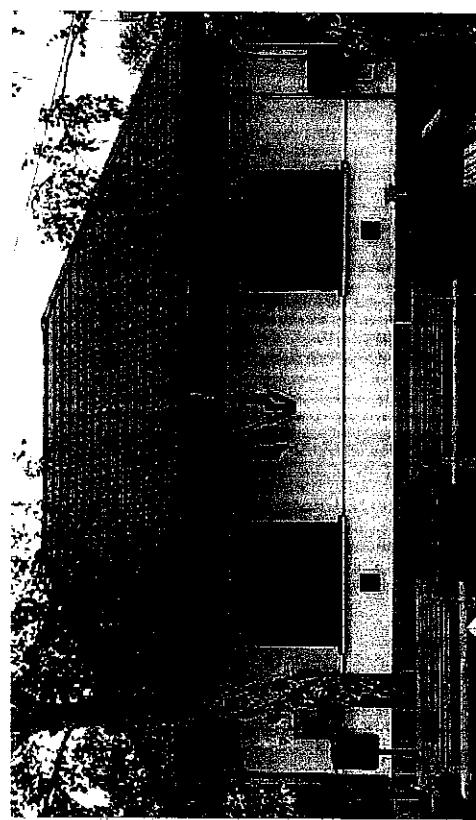
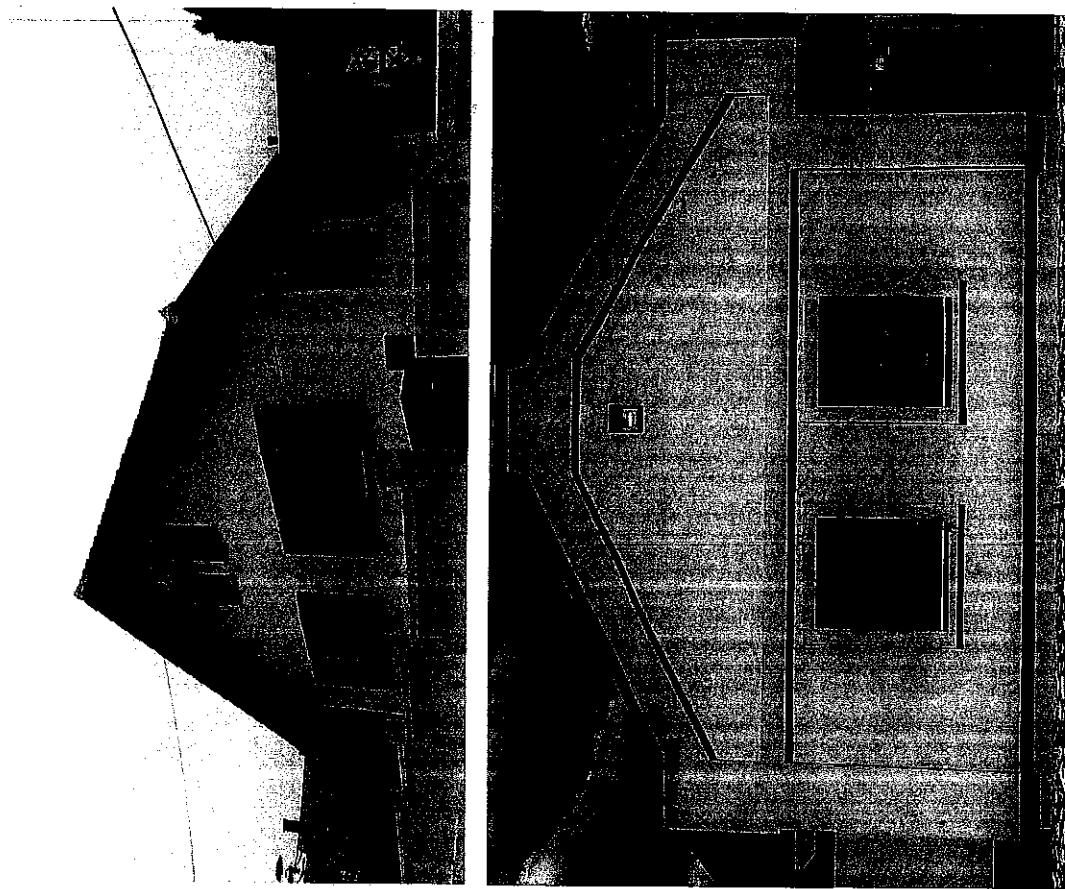

Meglévő épületek felújítása, átalakítása

Nemesborzva községben is tapasztalható az épületek természetes amortizációja és a korokkal változó funkcionális, fenntartási és formálási igény nyomán újkor épülettípusok megjelenése.

Napiainkban az energiaárak emelkedése következetében a családi házak hőszigetelése lehetőséget nyújt ezeknek az épületeknek az újragondolására. A nyílászárók cseréjénél a hagyományos osztásrend, illetve az árnyékolók – javaslat szerinti – kialakítása vagy cseréje, a hőszigetelésnél a homlokzati motívumok felhasználása (akkári jelzéstétekkel) vagy a hagyományos színek használata segít az épületek közötti harmónia megtérítésében.

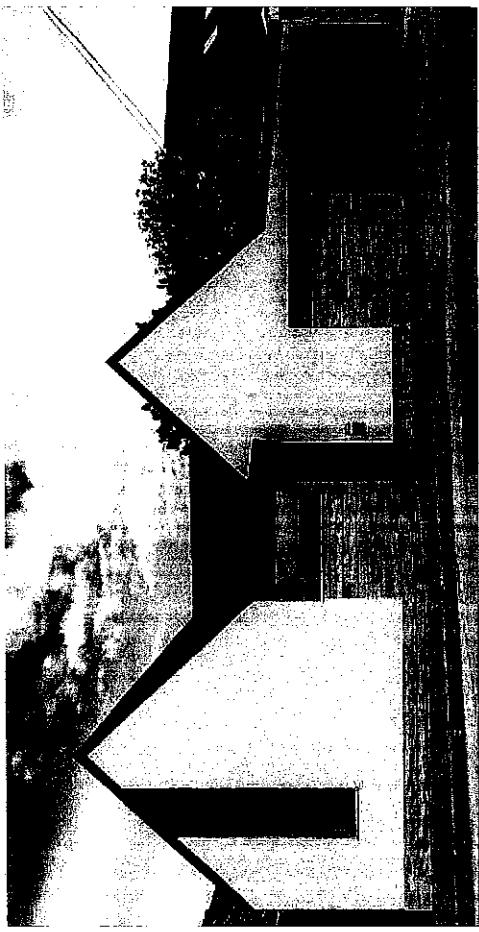
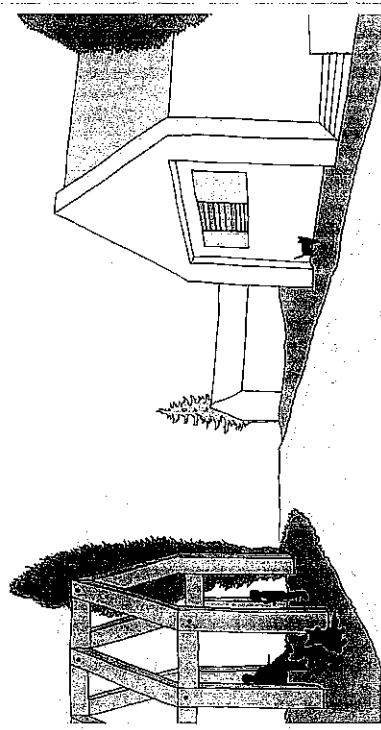
A bemutatott képek nem mindegyikre készült a településen.

Új építésű, a környezetébe illeszkedő épület

A település szövetsébe illeszthető, a hagyományos parasztház arányrendszerével, tetőformájával harmonizáló modern formákat ajánlott alkalmazni a hagyományos épületek mellett új építésű ingatlanok esetén.

A hagyományos kontúrok, a tömegformálás, a nyílássrend, vagy egy-egy sajátos részlet egy újrakonstruált építményt is belleszthetővé tehet.

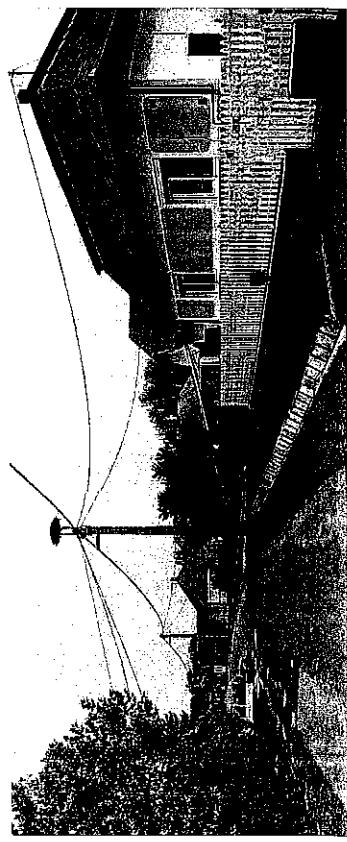
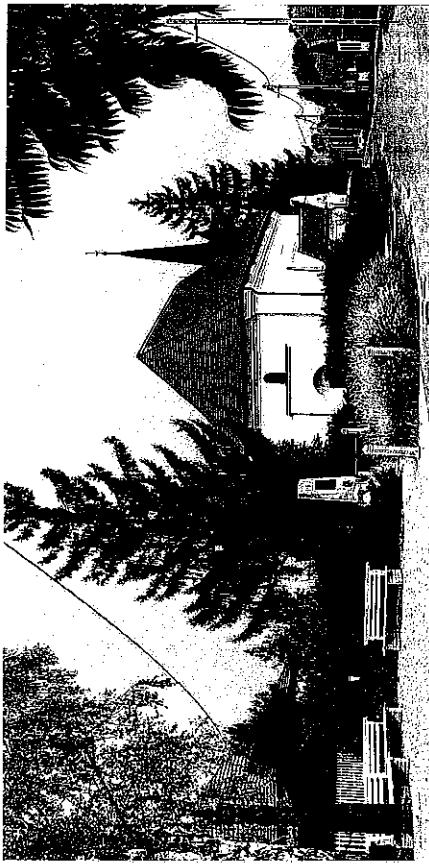

UTCÁK, TEREK, PARKOK

7

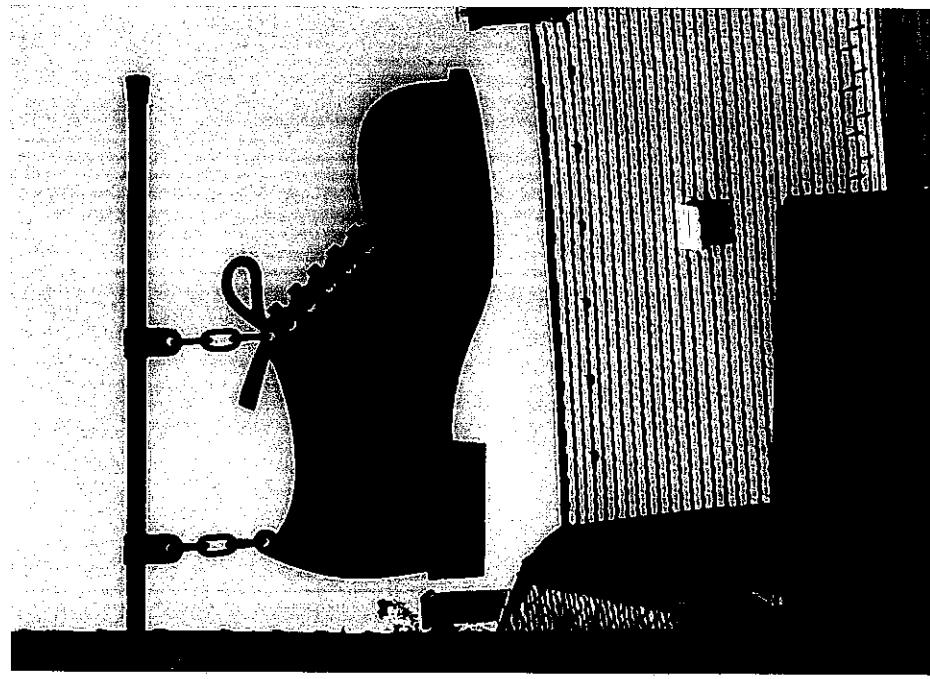
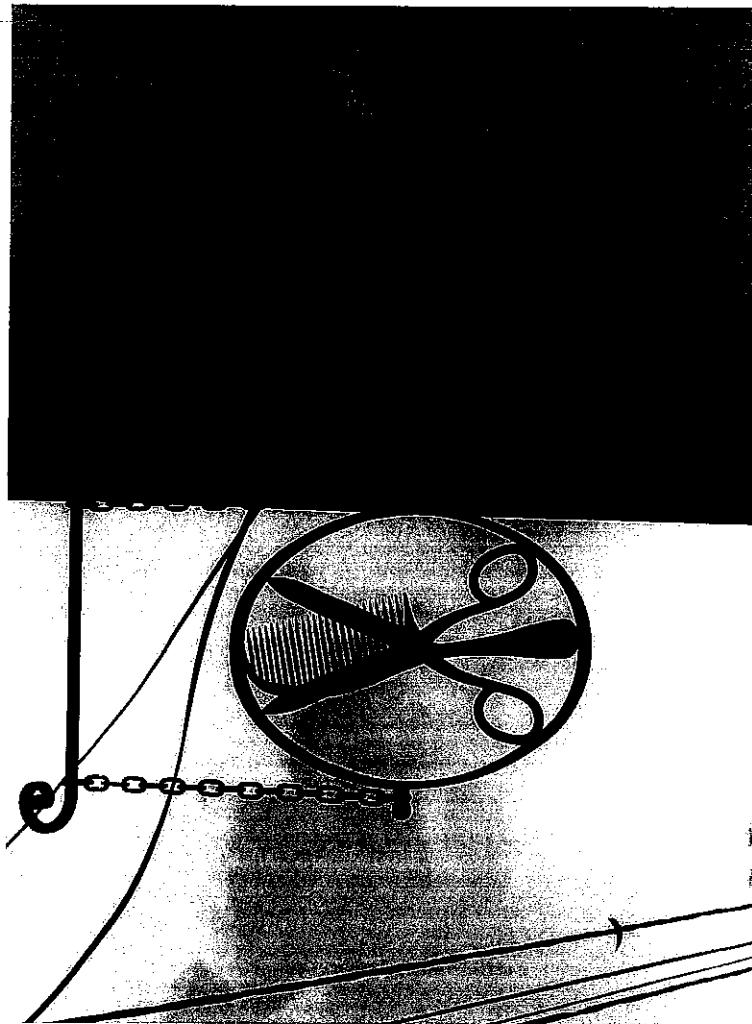
Nemesborzva község morfológiai és közösségi szempontból is egy központban, a „település szívében” tömörít az értékeit. A református templom és fa harangláb által elfoglalt központi tér körül csoportosul a – kulturális és építészeti emlékeket is bermutató – Tájház (amely egyben rendezvényterület is), a megemelkedés helyét (a II. világháború halottjainak emlékét állító emlékművet), illetve a Millennium évében állított iparművészeti fa emlékoszlopot magában foglaló közösségi park. A település főutcája ezen a központi téren fut keresztül, felfűzve a szalagtelkek zárt sorát.

A főutca széles kereszmtetszetében helyet kapnak a közlekedési területek, az infrastruktúrák építményei és a zöldfelületek területei. A településen – a központon kívül – teresdés, illetve parkos terület nem alakult ki, de az utcaképet meghatározza a gazdag színekben pompázó, változatos növénytakaró, amely az utakat a lakónegyedekkel elválasztó területeken alakult ki.

HIRDETÉSEK, REKLÁMITÁBLÁK

Az épületek homlokzatára, színes fényreklám helyett a hagyományos cégek elhelyezése javasolt. A homlokzatokra, illetve a kerítésre kerülő reklámok mérete legfeljebb $0,5 \text{ m}^2$ lehet.

IMPRESSZUM

NEMESBORZOVA KÖZSÉG ÖNKORMANYZATA

Honlap: www.nemesborzova.hu

E-mail cím: nagyszekeres1korjegyzoseg@t-online.hu

Postai cím: 4942 Nemesborzova, Fő utca 33.

Telefon: 06 44/ 566-116

Polgármester: Nagy Tamás

Főépítész: Farkas István

Főépítész e-mail címe: nemesborzova@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Farkas István főépítész, Németh István okl. építészmérnök, Móruucz László okl. építészmérnök

SZÖVEG: Németh István okl. építészmérnök, Horváth Adrienne településtervező

FÓTO: Farkas István, Németh István

GRAFIKAI TERVEZÉS: Németh István, Móruucz László

Nemesborzova, 2017. október 11.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizártolag a településen készültek!

Az építészetű általuk javasolt közé műszaki készült fényképeket is belli esztétikai saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, melyek a település arculatát, karakterét pozitív irányba módosíthatják.